

UNIVERZA V NOVI GORICI
FAKULTETA ZA HUMANISTIKO

**ŽANRI IN TABU TEME V OTROŠKIH IN MLADINSKIH
PROZNIH DELIH DESE MUCK**

DIPLOMSKO DELO

Nina Bednařik

Mentorica: doc. dr. Barbara Pregelj

Nova Gorica, 2011

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici, doc. dr. Barbari Pregelj, ker me je sprejela pod svoje mentorstvo, mi namenila svoj čas, strokovno pomoč in nasvete.

Posebna zahvala gre moji družini in Mateju, ker so me vedno spodbujali pri doseganju ciljev in verjeli vame.

NASLOV

Žanri in tabu teme v otroških in mladinskih prozih Dese Muck

IZVLEČEK

V diplomski nalogi sem se osredotočila na žanre in tabu teme v otroških in mladinskih prozih Dese Muck. Vključila sem razvoj tabu tem v tujini in na Slovenskem ter skušala razložiti pomen tabu tem. Predstavila sem resničnostno prozo in žanre v sodobni slovenski mladinski resničnosti prozi. Prek analize otroških in mladinskih prozih Dese Muck sem prišla do ugotovitve, da večina del vsebuje sledi tabu tem, le za nekaj posameznih del lahko trdim, da gre za ubesedovanje tabu tem. S pomočjo analize razvoja tabu tem v slovenski realistični mladinski prozi sem prišla do zaključka, da se avtorica ne zgleduje po predhodnikih, ampak piše na svojevrsten način, saj uporablja lastne pristope in razlage tabu tem. Začetniki tabujske tematike so s svojimi deli postavili mejnike v zgodovini razvoja tabujev, vendar za Deso Muck tega ne moremo trditi, saj v njenih besedilih ni prisotnih novih principov in načinov ubesedovanja tabu tem. Pri njej gre le za svojevrsten način pisanja in razlage ter približevanja tabu tem otrokom in mladostnikom. Glede na žanr lahko zaključim, da se avtorica ne oklepa le določenega žanra v enem delu, ampak žanre presega. Očiten je tudi žanrski sinkretizem, torej mešanje različnih žanrov, ki ne sledijo žanrskim zakonitostim. Avtorica piše na svojevrsten način, vendar ob tem ne pretrga vezi z določenim žanrom. Posebno pozornost sem namenila žanrom, ki ubesedujejo tabu teme. Podrobneje sem analizirala zbirko zgodb o *Anici* in vse resničnostne romane ter mladinsko kriminalko. V analizi sem se prek književnega prostora, časa, protagonistov in fokalizacije poglobila v pojmovanje otroka in najstnika. Opazila sem, da je v vseh analiziranih delih prisoten ženski glavni lik.

KLJUČNE BESEDE

Tabu teme, žanr, otroška in mladinska prozna dela, žanrski sinkretizem, detabuiziranje.

TITLE

Genres and taboo topics in children's and youth's prosaic works of Desa Muck

ABSTRACT

In my diploma, I concentrated on the genres and taboo topics that are present in children's and youth works of Desa Muck. I also included development of taboo themes in foreign countries and in Slovenia and tried to explain the meaning of taboo themes itself. I presented real prose and genres in Slovenian contemporary youth real prose. Through the analysis of children's and youth prosaic works from Desa Muck I discovered that most works contain only pieces of taboo topic. There are only few works for which I can say there is a taboo theme verbalized in it. By analysing the development of taboo topics in real Slovenian prose I found out that the author does not take as an example her predecessors, but writes in her own way. Namely she uses her own approaches and explanations of taboos.

The beginners of the taboo thematics have set boundaries with their work in the history of development of taboos. However, something like that cannot be ascribed also for Desa Muck because there are not any new principles and manners of verbalizing taboo topics in her texts. In her case, we can talk about unique style of writing, explaining and ways of approaching the taboo themes to the children and the youth.

Considering the genre, I can summarize that the author in a certain work does not stick to a specific genre, but goes beyond them. Obvious is also genre syncretism – mixing of different genres that do not follow certain genre restrictions. The author modernizes, but does not break off the connection with a certain genre.

My attention was devoted especially to the genres that verbalize the taboo topics. I analysed the collection of stories about *Anica* more precisely, all reality novels and a youth criminal story. In my analysis, I absorbed myself in the comprehension of a child and a teenager through the literary space, time, persons and focalisation. In all of the works that I have analysed it is almost always a main female character.

KEY WORDS

Taboo themes, genre, children's and youth prosaic works, genre sincretism, detabooization.

KAZALO

1	Uvod	1
2	Tabu teme v otroški in mladinski književnosti	3
2.1	Začetki padanja tabujev v tujini in na Slovenskem	5
2.2	Pregled razvoja tabujev v slovenski resničnostni mladinski prozi	7
3	Žanr	10
3.1	Književne vrste in žanri v sodobni slovenski mladinski prozi	14
4	Desa Muck	21
4.1	Biografija	21
4.2	Priznanja in literarne nagrade	21
4.3	Literarna dela	23
4.3.1	Dela za otroke in mladino	23
4.3.2	Dela za odrasle	24
5	Analiza otroških proznih del	26
5.1	Realistične pripovedi	26
5.1.1	Kratka proza	26
5.2	Fantastična pripoved	42
5.2.1	Slikanica	42
5.3	Literarno-informativna literatura	45
5.3.1	Slikanica	45
6	Analiza mladinskih proznih del	46
6.1	Realistični romani	46
6.1.1	Mladinski roman	46
6.2	Realistična proza	55
6.2.1	Kratka proza	55
6.3	Fantastična proza	59
6.3.1	Mladinski roman	59
6.4	Literarno-informativna literatura	61
6.4.1	Kratka proza	61
6.4.2	Priročnik	65
7	Združitev analiz prebranih del	66
8	Sklep	71
9	Viri in literatura	74

1 Uvod

V diplomski nalogi se osredotočam na otroška in mladinska prozna dela avtorice Dese Muck, v katerih sem skušala poiskati prisotnost tabu tem in jim določiti žanrsko oznako. Tabu teme so me začele zanimati že v najstniških letih ob prebiranju problemskega mladinskega romana *Mi, otroci s postaje Zoo*, avtorice Christiane Felscherinow. Prav tako kot je omenjeno delo postalo pomembno zaradi ubeseditve mračne mladosti in njenim vstopom v svetovno javnost, so postali temačnost, problemska tematika in spopadanje z njo tudi del mojega zanimanja. Kot najstnica sem večkrat prebrala mladinski roman *Lažniva Suzi*, avtorice Dese Muck, ki me je prav tako pritegnil s svojim načinom ubeseditve tabu tem.

V diplomski nalogi sem raziskovala, ali otroška in mladinska prozna dela Dese Muck dejansko vsebujejo tabu teme, skozi analizo razvoja tabu tem v slovenski realistični mladinski prozi pa sem skušala priti do ugotovitve, ali je avtorica v svojih predhodnikih iskala vzornike in se po njih zgledovala.

Zanimivo je, da so tabu teme v otroško in mladinsko književnost začele prodirati šele v šestdesetih letih dvajsetega stoletja. Mladinska književnost je namreč dolgo časa pripadala področju pedagogike in na njeno uveljavitev so vplivali koncept pojmovanja otroštva in mladosti, etika in cenzura. Ubesedovanje tabu tem se je nadaljevalo in okrepilo v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja, v devetdesetih pa je doseglo svoj višek. Tabu teme so se najprej uveljavile v mladinskem romanu, kasneje pa tudi v slikanicah in v leposlovju za mlade bralce do devetega leta starosti.

Ker me je zanimala določitev resničnostne proze, sem večjo pozornost namenila tudi žanrom v sodobni slovenski mladinski resničnosti prozi. Pri pregledu žanrov sem skušala ugotoviti, v kolikšni meri se Dese Muck s svojo otroško in mladinsko literaturo oklepa žanrov in kako jih presega. Posebno pozornost sem namenila žanrom, ki govorijo o tabu temah. Ob tem sem uporabila deskriptivno metodo, saj sem obravnavala posamezna prozna dela in jih sklenila z analizo in interpretacijo. Zbirko zgodb o *Anici* in tri resničnostne mladinske romane (*Pod milim nebom*, *Hči lune* in *Lažniva Suzi*) ter mladinsko kriminalko (*Sama doma*) sem analizirala tudi glede na književni prostor, čas in protagoniste ter fokalizacijo. Prek teh analiz sem skušala razbrati pojmovanje otroka in najstnika. Zanimivo je tudi spoznanje, da je v vseh analiziranih delih glavni literarni lik ženskega spola. Žanrska literatura je predvsem zaznamovana v pripovedni prozi. Tu so največkrat prisotni avanturistični, ljubezenski, socialno-psihološki žanri, kriminalka, grozljivka, fantastična pripoved in informativna

literatura. V otroški literaturi Dese Muck je večinoma prisotna fikcijska proza, le zbirko zgodb o *Anici* lahko umestimo med resničnostno prozo. V mladinski literaturi prevladuje resničnostna proza, s katero se lahko vsak najstnik poistoveti in se ob tem lažje spopade s podobnimi dogodki v svojem življenju. Tako sem v diplomski nalogi uporabila tudi primerjalno metodo, saj sem primerjala in iskala razlike ter se podrobneje posvetila temam posameznih del.

2 Tabu teme v otroški in mladinski književnosti

V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* je beseda tabu razložena kot:

»1. pri nekaterih primitivnih ljudstvih zapoved, prepoved, nanašajoča se na kako dejanje, stik s čim, katere kršitev kaznujejo nadnaravne sile: prekršiti tabu; veljavnost tabujev za toteme / tabu spolnih odnosov med najbližjima sorodnikoma 2. knjiž. stvar, ki se ne sme kritično obravnavati: sprememba stališč, ki so bila v preteklosti tabu; razglasiti kaj za tabu; kaste so indijski tabu; pedagoški, politični tabuji // **skrivana, prikrivana stvar**: spregovoriti o tabujih; spolnost je bila velik tabu ...« (SSKJ 1994: 1372).

Pojem tabu označuje neko prepoved oziroma temo, ki se je ne sme kritično obravnavati, saj to temo in njene podrobnosti želimo prikriti. Zavedati se moramo, da kar je nekoč veljalo za tabu, danes morda ni več, saj se veliko tem detabuizira. Določen tabu je za posameznika sprejemljiv, za nekoga drugega pa je lahko nesprejemljiv.

Darja Lavrenčič v delu *Tabuji v slovenski mladinski prozi* poudarja, da pri tabu temah v otroški literaturi gre po mnenju Jeana Jacquesa Rousseauja za nekakšen odmik od srečnega otroštva. Njegova predstava otroštva kot časa nedolžnosti se je v začetku devetnajstega stoletja uveljavila v ZDA in Angliji. Zagovorniki ideje so prepričani, da bodo otroci ob prebiranju knjig o zločinih in umorih dobili inspiracijo, da bi to tudi sami poskusili. Občutek imam, da je predstava o otroštvu in odraščanju izredno utopična. Otrok naj bi bil rojen neomadeževan z grehi. Tudi danes je ta ideja še prisotna, saj naj bi bili otroci povsem nedolžni in potrebni zaščite pred nezmožnostjo izogibanja nasilju in nemoralnosti. Povsem jasno pa je, da bo otrok slej kot prej odkril »realen« svet. Med strokovnjaki sta se izoblikovali dve strani, ki zagovarjata svoje prepričanje o pojmovanju otroštva. Rousseaujevi privrženci in enako misleči izredno kritizirajo današnjo otroško in mladinsko književnost, ker obravnava tabu teme, ki naj bi otrokom in mladostnikom škodile. Prepričani so, če bodo otroci in mladostniki prebirali knjige s tabujsko tematiko, bodo vse želeli tudi sami preizkusiti (Lavrenčič 2000).

Ob teh obtožbah se moramo zavedati, da mora otrok nekoč odrasti. Menim, da je otroka in mladostnika bolje pripraviti na realne situacije, s katerimi se bo srečeval skozi življenje. »Zavijanje v vato« ne zavaruje otroka, ampak ga v resnih situacijah pahne v dvome in brez izkušenj ne zna ustrezno reagirati. Še težje pa je otroka zaščititi pred grdobijami sveta, saj živimo v modernem času, ko imajo množični mediji, internet in televizija na nas in naše otroke zelo velik vpliv. Strinjam se z trditvijo Darje Lavrenčič, da v otroški književnosti še

vedno prevladuje pozitivna opredelitev otroštva. Precej manj je negativne opredelitve, čeprav sodobna slovenska književnost odraža realnost otroštva v večji meri kot pred leti. Tako avtorji v svoja dela vključujejo tabu teme, saj želijo, da bi otroci bolje razumeli sami sebe, svoje probleme in se lažje spopadali s tegobami, ki jih obdajajo (Lavrenčič 2000).

Odrasli želijo nekatera mladinska dela cenzurirati zaradi svojega religioznega prepričanja in pogleda na svet. Prisotni so tudi politični razlogi, ko na primer konzervativni ljudje zagovarjajo cenzuro mladinskih del, ker se ne skladajo z njihovo predstavo o družinskih vrednotah.

Darja Lavrenčič v delu *Tabuji v slovenski mladinski prozi* pravi, da se v mladinski književnosti največkrat srečujemo s temami otroštva, odraščanja in mladosti. Te teme so prisotne v besedilih, kjer je govora o konfliktih, iskanju lastne identitete, ljubezni in premagovanju strahu. V okvir teh tem sodi tudi socialna in družinska tematika, ki je vidna predvsem pri sodobnih avtorjih. Pri tej tematiki gre za zgodbe o življenju več generacij, ki se morajo druga drugi prilagajati in med seboj vzpostaviti posebne vezi. Pomembna sta tudi ljubezen in prijateljstvo, saj v večini mladinskih del zasledimo besedila o prvi ljubezni, povezanosti in močnih čustvih nasploh (Lavrenčič 2000).

Tabujske tematike po splošnem prepričanju ljudi, ki se ne ukvarjajo z leposlovjem, ne sodijo v mladinsko književnost, saj naj bi bile preveč temačne in realne za mladostnike.

2.1 Začetki padanja tabujev v tujini in na Slovenskem

Darja Lavrenčič v magistrskem delu *Tabuji v slovenski mladinski prozi* postavi šestdeseta leta dvajsetega stoletja kot prelomna za evropsko in ameriško mladinsko književnost, saj začnejo avtorji ubesedovati teme, ki so vrsto let veljale za nezaslišane in neprimerne za mladinsko književnost. Te teme so bile tabuizirane. Pred nastankom mladostniških romanov, ki ubesedujejo specifične probleme mladine, je v ZDA v petdesetih letih obstajalo le leposlovje, ki je bilo sprejemljivo za starejše mladostnike in odrasle. Nato so založniki, uredniki in pisatelji sprevideli, da želijo najstniki prebirati knjige, v katerih so literarni junaki oni sami in njihovi vrstniki. Nastanek mladinskega romana je bil tesno povezan z družbenim dogajanjem v ZDA v tistem času (žensko osvobodilno gibanje, seksualna revolucija) in tudi med generacijami so začele nastajati večje spremembe. Mladi niso bili več poslušni, postali so bolj kritični do obstoječih vrednot in upirali so se tradiciji, vedenju in vzgoji. Ameriški mladostniki v petdesetih in šestdesetih letih so bili prvič družbeno priznani kot skupina. Prišlo je do osamosvojitve mladine od prejšnjega odvisnega statusa. Šlo je za mladostnike med štirinajstim in enaindvajsetim letom. Založniki so v tej mladini opazili bralne interese in jim ponudili mladostniške romane. Pisatelji, založniki in uredniki so si začeli zastavljati vprašanje legitimnosti dotedanjih tabujev v mladinski književnosti. Začeli so opuščati samocenzuro in tako so se na ameriškem trgu pojavile prve knjige, ki so prelomile nekatere tabuje. Prvi tabu, ki je v ameriškem mladostniškem romanu padel, je bil tabu spolnosti. Pisatelji so začeli pisati o zlomu tradicionalnih družinskih vrednot, kot so: propad zakonov, ločitve in matere samohranilke. Odrasle so prikazovali kot nepopolne in zmotljive. Pomembne teme so postali tudi družbeni problemi, in sicer nasilje mladostniških tolp, prestopništvo, droge in homoseksualnost. V devetdesetih letih pa se je tendenca rušenja tabujev povečevala. Nove teme so bile: aids, anoreksija, bulimija, psihične bolezni, rak, levkemija, spolna zloraba, incest, posilstvo, samomor, smrt, rasizem, neonacizem in pa v nekoliko manjšem obsegu tabu teme s področja politike določene države (Lavrenčič 2000).

Lavrenčičeva v delu *Tabuji v slovenski mladinski prozi* nadaljuje, da so na slovenski knjižni trg prevedene knjige s področja mladinske književnosti, ki detabuizirajo mnoge tabuje, prišle v devetdesetih letih. To obdobje je nekakšna prelomnica, saj smo vstopili v korak s svetovnimi trendi. Temo smrti je v slovenski prostor že leta 1976 prinesla fantastična pripoved *Brata Levjesrčna* pisateljice Astrid Lindgren. Sledil je prevod problemskega mladinskega romana z ubeseditvijo mračne mladosti, ki je leta 1980 močno razburil svetovno

in slovensko javnost, *Mi, otroci s postaje Zoo* avtorice Christiane Felscherinow. Gre za pripoved nemške narkomanke, ki je v Sloveniji sprožila velike polemike med strokovnjaki in starši. Mladi bralci so knjigo sprejeli z izjemnim navdušenjem. V tistem času pri nas problem drog še ni bil tako odmeven oziroma se je Sloveniji zdel to problem Evrope in ZDA in ga na naših tleh še ni bilo mogoče zaslediti. Šlo je za zatiskanje oči pred realnostjo. Knjiga je namreč napisana po resnični zgodbi petnajstletne narkomanke, ki je zasvojena s heroinom. Pripoved je brez olepševanja in moraliziranja. Zelo zanimive so tudi priložene avtentične fotografije. Konec osemdesetih let smo dobili prevode del, kjer so izrazito izpostavljeni problemi, kot so spolnost, najstniška nosečnost, spolne zlorabe, homoseksualnost, smrt, bolezni (aids), religija, brezdomstvo, strah, brezposelnost, revščina, nasilje, rasizem, odnosi v družini, najstniška zaljubljenost in erotika (Lavrenčič 2000).

Tudi slikanice v tuji literaturi vsebujejo teme, s katerimi želijo otroka soočiti z realnim svetom. Te teme je mogoče odkriti že v sedemdesetih in osemdesetih letih. Otroku prek slikanic na primeren in sočuten način avtorji predstavijo problem ter ga razrešijo. Na Slovenskem se je tabu tem v slikanicah lotila **Svetlana Makarovič** leta 1994, ko je v slikanici *Veveriček posebne sorte* prikazala problem drugačnosti in invalidnosti. **Polonca Kovač** je leta 1999 v delu *Kaja in njena družina* tematizirala otroško stisko, ki jo povzroči ločitev staršev. Darja Lavrenčič v magistrskem delu *Tabuji v slovenski mladinski prozi* povzema, da je Polonca Kovač s tem delom prikazala, kako se v otroku v času ločitve staršev pojavi občutek krivde in zapuščenosti. Pomembno je, da avtorica tega dela ni zaključila s srečnim koncem, saj bi uničil celotno pripoved. Povsem samoumevno je, da zgodba, kjer se starši ločijo, ne more biti vesela (Lavrenčič 2000).

Ob primerjavi slovenske mladinske književnosti s tujo lahko vidimo, da je tudi naša mladinska književnost sledila novim trendom iz tujine. Tako je mladinska književnost v devetdesetih letih začela intenzivno obravnavati tabu teme in s tem še vedno nadaljuje.

2.2 Pregled razvoja tabujev v slovenski resničnostni mladinski prozi

Že v šestdesetih letih so se na Slovenskem začeli avtorji zanimati za socialno resničnost in tako so »čim bolj avtentično uprizarjali vsakdanjo problematiko otrok in mladine v njihovem realnem okolju« (Kobe 1987: 165).

Večina slovenskih strokovnjakov si je na področju mladinske literature enotna, da lahko za začetnika obravnave tabijske tematike v mladinski književnosti na Slovenskem štejemo **Antona Ingoliča** z delom *Gimnazijka* (1967). V delu avtor problematizira še neubesedeno temo – nezaželeno materinstvo. Izredno pomembno je, da avtor v delu ne moralizira mladim, saj bi jih s tem odvrnil od branja knjige. Igor Saksida v *Slovenski književnosti III* pove, da je *Gimnazijka* »predvsem slika težavne poti dekleta sodobnega časa in kritika dvoličnosti in brezsrčnosti ljudi, ki jo obdajajo« (Saksida 2001: 445). Tudi Ingoličevo delo *Mladost na stopnicah* (1962) je pomembno, saj tematizira mladinsko prestopništvo.

Marjana Kobe v delu *Pogledi na mladinsko književnost* poudarja, da Anton Ingolič ni prvi avtor, pri katerem zasledimo sledi mladostniške tematike (Kobe 1987).

Že v začetku šestdesetih let je založba Mladinska knjiga izdajala knjižno zbirko *Pota mladih*, v kateri so izhajali prvenci piscev, ki so opisovali svet mladostnikov, sami pa so ravnokar odrasli. Tako njihove zgodbe vključujejo tematiko, ki jim je najbližja, saj so se še nedavno tudi sami s tem spopadali. Opisujejo svojo neposredno življenjsko izkušnjo, ob tem pa uporabijo sleng in se tako približajo mladim. Ti avtorji spregovorijo o tabu temah, kot so spolnost, prve seksualne izkušnje, splav, incest, prestopništvo, nasilje in ločitve.

Ti avtorji so (povzeto po Lavrenčič 2000: 93):

- **Janez Kajzer:** *Mimo dnevnega načrta* (1960)
- **Elza Budau:** *Diagram neke ljubezni* (1962)
- **Peter Kavalarič:** *Grajski biki* (1962)
- **Marlena Humek Pehani:** *Deklice na potepu* (1963)
- **Breda Smolnikar:** *Otročki, življenje teče dalje* (1963)
- **Miriam Steiner:** *Vojak z zlatimi gumbi* (1964)

- **Barbara Breclj**: *Slamnati večeri* (1967)

Ti avtorji dovolijo mlademu bralcu »vstop v svet literature, ki je brez vsakršnih zadržkov oziroma 'omejitev' pisana na način literature za odrasle« (Kobe 1987: 179).

V istem času je **Mira Mihelič** napisala povest *Pridi, mili moj Ariel* (1965) in s tem besedilom porušila stereotipe o zgledni deklici in skrbni babici s prikazom uporne deklice in stroge babice. V zgodbo je vključila tudi posebneže.

Konec šestdesetih let je **Leopold Suhodolčan** prikazal otroštvo, ki odstopa od običajne predstave o srečnem otroštvu, in sicer v delu *Rumena podmornica* (1969). V delo zajame konflikt med generacijama. Prav tako je tudi v delu *Rdeči lev* (1968) skušal prikazati težave mladih v obdobju odraščanja.

V tem času je ustvarjal tudi **Pavle Zidar**. Bil je prvi, ki je ubesedil trpeče otroštvo, polno šibkosti in krivic, ki jih otroku povzročajo odrasli. Gre za dela *Pišem knjigo* (1970), *Glavne osebe na potepu* (1972), *Kukavičji Mihec* (1972), *Mulci* (1975) in *Moja družina* (1981). Pavle Zidar v vseh delih postavi kritiko odraslih.

V sedemdesetih letih narašča obravnava tabu tem v slovenskem pripovedništvu. **Ivo Zorman** napiše mladinski roman *V sedemnajstem* (1972), kjer prikaže temne strani in samo bolečino odraščanja. Zorman je prvi za Ingoličem, ki v aktualni problematiki o sodobnih mladostnikih ne moralizira. O stiski in odraščanju govorijo tudi dela *Gnezdo sršenov* (1968), *Rosni zaliv* (1975) in *Oh, ta naša babica* (1986).

Berta Golob je napisala le eno pripovedno delo, ki ubeseduje tabu temo, to je *Sovražim vas* (1976).

Vitomil Zupan v delih *Potovanje v tisočera mesta* (1956) in *Trije konji* (1970) predstavi problem oblasti in manipulacije s človekom.

Nada Kraigher napiše roman *Maja* (1971) in se kot naslednja za Ingoličem posveti problemu nezaželene nosečnosti. Spregovori tudi o alkoholizmu mladega dekleta, nasilju, prestopništvu, homoseksualnosti (je prva avtorica, ki šokira s prikazom homoseksualnosti v slovenski mladinski književnosti), poskusu samomora, prostituciji in detomoru. Čeprav leksikon *Slovenska književnost* (1982) uvršča knjigo med pripovedno prozo za odrasle, Berta Golob v delu *Do zvezd in nazaj* označi roman *Maja* kot knjigo za odraščajoče bralce, kar pomeni, da knjiga sodi v mladinsko književnost (Golob 1995).

V sedemdesetih in osemdesetih letih pa se pisci osredotočijo na še bolj pereče aktualne probleme, ki se pojavljajo pri odraščajočih mladostnikih.

V osemdesetih začnejo pisati pretežno mladinski pisatelji in med njimi izstopa **Vitan Mal**. Tabu tem se je dotaknil v delih *Baronov mlajši brat* (1985), *Na ranču veranda* (1983), delno v *Hitro, hitreje* (1994) in *Ta grajski* (1998). V delih prikazuje realnost mladinskega prestopništva, ki vključuje nasilje, spolnost, mamila in alkohol. Delo *Na ranču veranda* ubeseduje tudi rejništvo.

V devetdesetih letih se pojavi bolj izrazito ubesedovanje tabu tem. Pojavijo se novi avtorji, ki obravnavajo temnejše plati odraščanja.

Med njimi je **Franjo Frančič**, ki z delom *Otroštvo* (1995) zruši mit otroštva kot najsrečnejšega obdobja v življenju.

Bogdan Novak v delu *Ninina pesnika dva* (1995) prikaže svet srednješolcev, v katerem so prisotni spolnost, alkohol, droge in zabave.

Desa Muck je avtorica dveh mladinskih romanov, ki vsebujeta tabujsko tematiko. *Lažniva Suzi* (1997) govori o odraščanju, socialni bedi, izgubi nedolžnosti, poskusu samomora in alkoholu v družini. Romantična grozljivka *Kremplin* (1996) pa prikazuje drugačnost. Poleg teh romanov je avtorica napisala še cikel knjig *Blazno resno* (1993–2000), kjer na humorističen način mladim predstavlja tabu teme: spolnost, beg od doma, zasvojenost, poskus samomora idr.

Prav tako kot Desa Muck se tudi **Janja Vidmar** ukvarja s problemom odraščanja najstnikov. To je razvidno v njenih dveh romanih: *Princeska z napako* (1998) in *Debeluška* (1999). V prvem delu avtorica predstavi ksenofobijo, v drugem pa anoreksijo in bulimijo.

3 Žanr

V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* je beseda žanr razložena kot:

»1. **oblika umetniškega dela**, zlasti filmskega, glede na ustaljen, **značilen način obravnavanja določene vsebine**: nekateri žanri so pri bralcih, gledalcih zelo priljubljeni; dokumentarni film, kavbojka in drugi filmski žanri; glasbeni, likovni žanr 2. umetniško upodabljanje značilnih, vsakdanjih prizorov iz življenja ljudi: ta slikar je znan zlasti po žanrih / na freskah se pojavljata tihožitje in žanr • **publ. brati literaturo lažjega žanra**, manj zahtevno, navadno manjše umetniške vrednosti« (SSKJ 1994: 1696).

Žanr je eden izmed najstarejših konceptov literarne zavesti. Pravzaprav gre za podtip vrste. Janko Kos (Kos 2001: 153) žanr definira kot literarno zvrst, Matjaž Kmecl (Kmecl 1996: 230) pa kot literarno vrsto.

Matjaž Kmecl v *Mali literarni teoriji* opozarja na ločevanje med literarnimi zvrstmi in vrstami. Literarne zvrsti so lirika, epika, dramatika in didaktične literarne vrste. Literarne vrste pa so ožje opredeljujoči pojmi (sonet, roman, drama, basen, uganka ...) (Kmecl 1996).

Janko Kos v *Literarni teoriji* literarne zvrsti označuje kot posebno kategorijo za razvrščanje, klasificiranje in razlaganje literarnih del. Sam literarne zvrsti deli na nadvrste, in sicer liriko, epiko in dramatiko, nato pa še na velike in male zvrsti. Pod velike literarne zvrsti vključuje ep, roman, povest, tragedijo, komedijo, dramo ... Velike literarne zvrsti so po notranji zgradbi epske ali dramske. Pod male literarne zvrsti pa uvršča himno, elegijo, idilo, pesem, satiro, odo, elegijo, romanco, bajko, basen, priliko, pravljico, novelo, pripovedko, črtico, kratko zgodbo .... Male literarne zvrsti so po obsegu krajše od velikih zvrsti. Najštevilnejše pa so zlasti v območju pripovedništva in lirike (Kos 2001).

Na splošno gre pri žanru za natančno določeno kategorijo znotraj literarne vrste, saj je nekakšna klasifikacija tretjega nivoja. Pravil za razvrščanje v žanre ni, saj jih dojemamo kot univerzalne oblike, ki vsebujejo nekaj osnovnih značilnosti. V žanr spadajo določena besedila, ki imajo določene skupne lastnosti.

Aleksandra Belšak v prispevku *Žanri v slovenski daljši prozi* poudarja, da so za žanr potrebne tri lastnosti: snovna določenost (ista snov, tipični glavni in stranski motivi), oblikovna konvencija in kontinuiteta. Avtorica dodaja, »da je še mogoče govoriti o istem žanru, morajo ostati določeni elementi žanra nespremenjeni, manj pomembni elementi pa se spreminjajo ali

variirajo« (Belšak 2003: 152). Pri žanrski teoriji moramo poleg naštetega upoštevati še bralca, avtorja besedila, medbesedilnost in različne pristope k žanrom.

Ko pomislimo na žanre v slovenski daljši prozi, ne moremo mimo zgodovinskega, kmečkega, pustolovskega, sentimentalnega, kriminalnega, znanstvenofantastičnega, biografskega, vojnega in ljubezenskega žanra. Poleg teh so tudi bolj redki, kot na primer: humoristični, viteški, rodbinski, generacijski, avtobiografski, grozljivi in planinski žanr.

Kot pravi Aleksandra Belšak, so zabavni žanri (znanstvenofantastični, pustolovski, sentimentalni in kriminalni) prišli k nam iz tuje književnosti. Generacijski, avtobiografski in ljubezenski žanri pa se pojavljajo v sodobni literaturi (Belšak 2003).

Miran Hladnik v članku *Pisanje kot popoldanska obrt ali napake slovenskega žanrskega pisanja* s primerom nakaže, da se žanri stalno spreminjajo. Kot pravi, je bila pred leti v kriminalki ljubezen prepovedana, danes pa poznamo primere, ko to ne drži. V današnjem času nastaja veliko novih »žanrskih mešanic« in s tem veliko novih podtipov žanrov. Hladnik poudarja, da eksperimentiranje ni glavni princip žanrske literature. Kvaliteta se po njegovem mnenju meri po oblikovanju in variiranju znanih motivov, scen in literarnih oseb (Hladnik 1990).

Že iz razlage besede žanr iz *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* je razvidno, da gre pri razvrščanju na žanre največkrat za »lažjo« literaturo. Na splošno velja v družbi mnenje, da gre pri klasifikaciji na žanre predvsem za trivialno literaturo¹. Žanri v trivialni literaturi ponujajo bralcu knjige z razvedrilno funkcijo. Bralca sproščajo, zabavajo, mu pomagajo v vsakdanjih psihosocialnih stiskah in mu posredujejo zglede za ureditev zasebnega življenja.

Barbara Pregelj v članku *Nekatere značilnejše medbesedilne navezave slovenske postmoderne literature* poudarja, da trivialna žanrska literatura »bogati tradicionalne zabavno-poučne in zgolj zabavne žanre z modernejšimi žanri detektivke, kriminalke, (znanstvene) fantastike, grozljivke, trilerja ter ljubezenskega in zgodovinskega pripovedništva – večinoma gre za literarno manj ambiciozna besedila, a nekatera med njimi (tudi z rabo pripovednih postopkov, ki so sicer značilni za kanonizirano literaturo) dosegajo tudi kvalitetno raven, ki za besedila trivialne književnosti ni najbolj značilna« (Pregelj 2005: 90).

---

¹ Trivialna literatura je izraz za literarna dela, ki so bila zaradi estetskih, moralnih, idejnih razlag in predvsem zgolj zaradi množičnega bralca razvrednotena. Od elitne literature naj bi se razlikovala po tem, da stremlje k bralčevim psihosocialnim potrebam (Hladnik 1983).

Največkrat so žanri določeni predvsem vsebinsko-tematsko, ob tem pa so vidne »žanrske razpoke, ki omogočajo medbesedilno hibridnost žanrov, določneje pokažejo le s podrobnejšo analizo nekaterih, za določen žanr značilnejših pripovednih elementov« (Pregelj 2006: 8). Tako je ob besedilih pomembna analiza, ki določa prostor in čas, saj je, kot pravi Barbara Pregelj, »zanju prav ta bistvena: fantastika naj bi se večinoma posvečala prihodnosti, zgodovinsko pripovedništvo pa večinoma preteklosti« (Pregelj 2006: 8).

Pomembnost žanrov se kaže tudi v tem, da večina bralcev izbira branje po žanrih, ne pa po avtorjih. Vsak bralec ima izoblikovano mnenje o določenem žanru in za branje izbira žanre, ki so mu blizu. Ob tem je potrebno dodati, da žanrsko branje ni le »popoldansko« oziroma »lahkotno« branje, ampak se je potrebno zavedati, da žanrska besedila pišejo tudi profesionalni pisci.

Pri pisanju se ni treba popolnoma oprijemati žanrskih zakonov, dovoljeno je moderniziranje. Paziti je treba le, da ni preveč sprememb, ki bi pretrgale vez s tradicijo in s tem prekinile žanrski okvir in kontinuiteto. Žanr nam torej pomeni enotnost teme v okviru posamezne književne vrste. Termin žanr se nanaša na formalno dimenzijo besedil (snov, algoritme, strukturo) in na njihovo recepcijsko razsežnost. Največkrat so žanri poimenovani po snovi. Tako je žanrska literatura predvsem pripovedna proza, saj je pisana po vzorcu za določen žanr.

Darja Lavrenčič v prispevku *Žanrskost mladinske književnosti* poudari, da lahko različna besedila uvrščamo v isti žanr na podlagi snovne določnosti, iste snovi in motivov. Meje med posameznimi žanri niso vedno jasne, zato je razvrščanje v žanr nekoliko problematično. Zanimivo je vprašanje, kako vključiti žanrsko mladinsko književnost v razvijanje bralnih sposobnosti in pridobivanje bralne kulture, saj je bila žanrska literatura na področju mladinske književnosti dolga leta zatirana s strani založb. Založbe so tako literaturo nerade objavljale, saj je bil prisoten stereotip, da je tovrstna literatura pisana »z levo roko«. Založba Mladinska knjiga je leta 1995 izdala knjižno zbirko *Knjižgožer*, ki ponuja mladim bralcem sodobne ljubezenske, srhljive in tudi kriminalne zgodbe domačih in tujih avtorjev. Predvsem naj bi bilo to branje za prosti čas. V zbirko je poleg Ivana Sivca, Bogdana Novaka in Dima Zupana uvrščena tudi Desa Muck z ljubezenskima romanoma *Hči lune* in *Lažniva Suzi* (Lavrenčič 1999).

Darja Lavrenčič v nadaljevanju prispevka ugotavlja, kakšna je žanrska situacija na področju mladinske književnosti. Njene glavne ugotovitve so:

- v mladinski književnosti obstajajo specifični žanri;
- mladinska književnost ne pozna zdravniškega pripovedništva, vohunskega romana in kmečke povesti;
- v ospredju je pustolovsko pripovedništvo;
- družbeni romani s svojimi realističnimi zgodbami za mladino so prevladujoči žanr za starost deset let in več, saj je v teh delih veliko aktualne problematike sodobnega časa, ki zrcali življenje današnje mladine. V takih romanih so prisotne tabu teme ter bolj temačne in krute plasti življenja: nasilje v družini, nasilje med vrstniki, spolne zlorabe idr.
- nezanimiv žanr so zgodovinski romani (Lavrenčič 1999: 34–35).

Lavrenčičeva poudarja, da je večina žanrov v mladinski književnosti namenjena določeni starosti otrok. Pravljice so namenjene otrokom v predšolskem obdobju, v zgodnjem šolskem obdobju (od devetega leta starosti) zasledimo pustolovske, živalske, fantastične, detektivske zgodbe in zgodovinske romane. V obdobju adolescence pa prevladuje zanimanje za realistično prozo s tabu temami, ob tem pa je prisoten velik interes za ljubezensko pripovedništvo, kriminalke in grozljivke (Lavrenčič 1999).

Vasja Cerar v prispevku *Veselje do branja in konec otroštva* tabu teme uokviri v angažirani realizem in poudari, da mladi bralec prav preko besedil, ki se znajo vzdržati sprenevedanja in moraliziranja, uspešno in prostovoljno naveže pristen stik in se poistoveti z usodo (Cerar 1997).

3. 1 Književne vrste in žanri v sodobni slovenski mladinski prozi

V slovenski mladinski književnosti se do zdaj še ni izoblikovala celovita teorija o književnih zvrsteh, vrstah in žanrih in prav tako pojem žanr pri Slovencih ni enotno definiran.

Z realistično mladinsko prozo, kateri bom v nadaljevanju posvetila več pozornosti, so se do sedaj največ ukvarjali Marjana Kobe, Igor Saksida in Dragica Haramija.

Marjana Kobe predstavi realistično mladinsko prozo kot besedila, »v katerih se tekstualna resničnost načeloma giblje v okvirih izkustveno preverljivega sveta« (Kobe 1987: 165). Avtorica v delu *Pogledi na mladinsko književnost* loči tri modele realistične proze:

- Prvi je »model literarnega besedila, v katerem je glavni literarni lik otrok v razvojnem razponu od najzgodnejšega otroštva do nekako 8., 9. leta starosti« (Kobe 1987: 165).

Značilnost tega modela je, da je osrednji literarni lik sodoben mestni otrok. Največ je opisov življenja iz predšolske dobe ali v začetnem šolarskem obdobju. Prizorišče dogajanja je v teh besedilih največkrat uokvirjeno v ožji ali širši družinski krog, ki se kasneje s psihofizičnim razvojem otroka raztegne v širše družbeno okolje. Tema je povezana s pozitivnimi in z negativnimi otrokovimi izkušnjami iz vsakdanjega življenja. Pripoved poteka kronološko linearno, le redko pa je tako besedilo obsežnejše. Prav zaradi preproste preglednosti je tako besedilo dostopnejše otroškemu bralcu začetniku.

- Drugi je »model realističnega teksta, ki kot sprejemnike predvideva bralce obeh spolov med desetim in dvanajstim letom« (Kobe 1987: 171).

Glavna literarna oseba pri tem modelu je posameznik, enakovreden položaj pa lahko imata tudi dva junaka, ki sta največkrat prijatelja. Možen je tudi kolektivni glavni lik, skupina ali prijateljska družčina, ki se zbira okrog glavne osebe. Avtorji skušajo čim bolj avtentično prikazati vedenje sodobnega odraščajočega najstnika, njegove poskuse samostojnega odkrivanja sveta in potrjevanja samega sebe. Tu sta prisotna dva tipa pripovedi. Prvi tip so besedila, ki predstavljajo neproblematično stran šolske in obšolske vsakdanjosti. V teh besedilih je veliko humorja in slenga. V drugi tip pa sodijo besedila, v katerih se odnosi med generacijami zaostrijo in pride do kritične situacije. Tak konflikt je prikazan med mladimi in šolo ter med mladimi in starši.

- Tretji je model, v katerega »se uvrščajo obsežnejša, včasih že kar romaneskno zasnovana besedila, v katerih glavni literarni lik prerašča svoje osnovnošolsko obdobje in vstopa v »nov« svet, svet odraslih, ali pa je v ta svet že 'vržen' in kot dozorevajoči mladostnik med 15. in 18. letom bolj ali manj boleče odkriva njegove koordinate, hkrati pa hlastno in praviloma samotno išče svojo lastno podobo« (Kobe 1987: 176).

Glavni literarni lik je sodobni odraščajoči mladostnik v mestnem okolju. Značilno je, da so glavni liki največkrat najstnice s prvoosebno pripovedjo. Zasledimo lahko izpoved, saj je včasih mogoče prebirati čustvene »izlive«. Tudi za ta model so značilni sleng in še bolj napeta trenja med generacijami. Poudarjeno je »socialno in čustveno, ljubezensko zorenje mladostnika« (Kobe 1987: 177). Poleg tega pa so za omenjen model značilne tudi tabu teme: nezaželena nosečnost, prestopništvo, mamila, alkoholizem in spolnost. »Ugotovimo torej lahko, da se pisci v ustvarjalnih postopkih 'približujejo' zahtevnosti pisanja 'za odrasle'« (Kobe 1987: 178).

Igor Saksida realistično oziroma resničnostno prozo razdeli na:

- pripoved s človeškimi osebami;
- živalsko zgodbo;
- avtobiografsko pripoved;
- zabavno oz. trivialno pripoved (Saksida 2001: 426).

Pri pripovedi s človeškimi osebami je Igor Saksida enoten z Marjano Kobe, ki pravi, da se to vrsto pripovedi razvršča glede na starost in število glavnih literarnih oseb, tematiko, razpoloženje in pripovedno tehniko (Saksida 2001).

Živalska zgodba je po Igorju Saksidi posebna različica resničnostne pripovedi, saj se od živalske pravljice razlikuje po tem, »da daje svet, v katerega je živalska oseba postavljena, vseskozi občutek zunajliterarne stvarnosti« (Saksida 2001: 452). Bralcu se zdijo književni junaki, kronotop in motivacija povsem resničnostni. Ob tem se dodajajo iracionalni elementi in tako nastane živalska pravljica.

Saksida nadaljuje, da k avtobiografskim pripovedim sodijo besedila, kjer se začuti »spominjanje na otroštvo«, saj je prisotno zapisovanje spominov iz otroštva, ki navadno zajemajo lirične utrinke kot duhovne črtice, temna sporočila in vzgojne poante.

Saksida prav tako poudarja, da meje med humorno resničnostno in zabavno oz. trivialno pripovedjo ni mogoče jasno zarisati. Po njegovem mnenju sodi med trivialna besedila pripoved, pri kateri gre za kliše, prevladovanje dogodivščin, superjunake in nenavadne preobrate. V ta sklop spadajo detektivke, ki so večinoma komične (Saksida 2001).

Mladinsko prozo po Dragici Haramija iz prispevka *Sodobna slovenska mladinska proza* delimo na dolge in kratke prozne vrste. Med daljša prozna besedila sodijo fantastične in realistične pripovedi ter realistični in fantastični roman. H krajšim proznim besedilom pa uvršča pravljice (ljudske in umetne), povedke, bajke, basni, kratke realistične zgodbe in kratke fantastične pripovedi. V sodobni mladinski prozi se ne pojavljajo vsa krajša prozna besedila, najpogostejše so sodobne umetne pravljice, kratke realistične zgodbe in kratke fantastične pripovedi (Haramija 2006).

Sledi opis značilnosti daljših proznih besedil v mladinski književnosti, saj bo v nadaljevanju diplomske naloge največ besed namenjenih prav tem proznim besedilom.

- Realistična pripoved (povest)

»Realistična pripoved je vrsta pripovedne proze, v kateri prevladujejo realistične ali stvarne, izkušnjske pripovedne prvine (književne osebe, čas, prostor in dogajanje)« (Blažič 2003: 664).

Glavne značilnosti pripovedi oziroma povesti so (povzeto po Irgolič 2009: 9):

- nastopa več glavnih književnih oseb;
- praviloma se dogaja med počitnicami ali med šolskim letom;
- zgodba ni več nujno časovno zaporedna;
- uporaba slenga;
- največkrat je pripoved tretjeosebna;
- najpogosteje je opisan en sam dogodek ali problem.

Milena Mileva Blažič v prispevku *Slovenska realistična in fantastična pripoved pri pouku književnosti v osnovni šoli* za začetnika realistične pripovedi postavi Frana Milčinskega, sledijo pa mu France Bevk, Tone Seliškar, Prežihov Voranc, Anton Ingolič, Pavle Zidar, Ivo Zorman, Branka Jurca, Polonca Kovač, Slavko Pregl in Feri Lainšček (Blažič 2003).

Dragica Haramija v prispevku *Sodobna slovenska mladinska proza* kot naslednike dodaja Dima Zupana, Primoža Suhodolčana, Bogdana Novaka, Janjo Vidmar in Deso Muck (Haramija 2006).

Milena Mileva Blažić pa v prispevku *Slovenska realistična in fantastična pripoved pri pouku književnosti v osnovni šoli* trdi, da z novimi avtorji vstopi v mladinsko realistično pripoved mladostnik, ki ni več idealiziran, ampak je stvaren, nagajiv in uporniški. Tako se začne mladinska književnost spreminjati. V njej dobi mesto problemska tematika, junak se individualizira in se oddalji od kolektivnega junaka, ki je značilen v realistični pripovedni prozi v sedemdesetih in osemdesetih letih (Blažić 2003).

- Fantastična pripoved v mladinski književnosti

Je novejša književna vrsta v mladinski književnosti, saj se na Slovenskem začne razvijati šele v dvajsetem stoletju. Dragica Haramija poudarja, da kljub temu da fantastična pripoved ni terminološko poenotena, obstajajo skupni kriteriji za njeno utemeljitev: »dolžina besedila (gre za daljša prozna besedila), hkratno (vzporedno ali zaporedno) pojavljanje realnega in irealnega literarnega prostora ter literarnih likov v njiju, natančnejša karakterizacija likov, sorazmerno natančno določena književni čas in prostor, jasno je razvidna ločnica med realnim in fantastičnim« (Haramija 2006: 289).

»Fantastična pripoved je vrsta pripovedne proze, v kateri prevladujejo fantastične ali izmišljene pripovedne prvine (književne osebe, čas, prostor in dogajanje)« (Blažić 2003: 664).

Blažićeva v prispevku *Slovenska realistična in fantastična pripoved pri pouku književnosti v osnovni šoli* pravi, da se fantastična pripoved začne pojavljati šele v obdobju socialnega realizma in pisali so jo Josip Ribičič, Anton Ingolič, Vitomil Zupan, Vid Pečjak, Kristina Brenkova, Kajetan Kovič, kasneje pa še Svetlana Makarovič, Jože Snoj, Polonca Kovač, Niko Grafenauer, Bina Štampe Žmavc in Milan Dekleva (Blažić 2003).

Dragica Haramija v članku *Sodobna slovenska mladinska proza* dodaja še Mateta Dolenca, Bogdana Novaka, Miho Mazzinija, Danilo Žorž in Dima Zupana (Haramija 2006).

- Realistični roman

Mladinski roman je posebno priljubljen v zadnjem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole in v srednji šoli, saj so otroci, stari od dvanajstega do sedemnajstega leta, kot pravi Dragica Haramija v članku *Sodobna slovenska mladinska proza*, v obdobju abstraktne inteligence in njihov psihični razvoj ter izkušnje, ki so jih že dobili, dosežejo zmožnost razumevanja daljših in bolj zapletenih del (Haramija 2006).

Dragica Haramija pri mladinskem romanu poudari, da Marjana Kobe v delu *Pogledi na mladinsko književnost* obravnava realistično mladinsko prozo, ki pa ni poimenovana po književnih zvrsteh in žanrih, temveč glede na starost naslovnika. Igor Saksida v *Slovenski književnosti III*, v poglavju *Mladinska književnost*, ne omenja mladinskega romana kot književne vrste, ampak ga uvršča med pripovedi s človeškimi osebami, živalske zgodbe, avtobiografske pripovedi in zabavne oziroma trivialne pripovedi (Haramija 2003).

Pomembno je vedeti, da vsa književna dela, namenjena mladostnikom, ne sodijo med mladinske romane. Za to vrsto pripovedi je značilen prvoosebni pripovedovalec, ki je hkrati glavni literarni lik in tudi naslovni lik, le-ta pa je natančno opisan. Ponavadi gre za težavnega mladostnika, ki je v puberteti. Književni čas in prostor sta natančno določena. Tema romana je pripovedovanje o svojem življenju. Snovno-motivno se mladinski roman na Slovenskem odraža v štirih žanrih, vendar je potrebno opozoriti, da je tudi v mladinski književnosti prisoten žanrski sinkretizem. To pomeni prepletanje romanesknih žanrov, saj neko književno delo sodi v enega izmed žanrov, v samem delu pa se pojavljajo tudi značilnosti drugega žanra.

Iz teh romanov odseva humor, vendar ob tem tudi grenka spoznanja o življenju, ki jih najstnik spozna prek dogodivščin.

Tovrstne romane so pisali oziroma pišejo: Svetlana Makarovič, Mate Dolenc, Slavko Pregl, Marjana Moškrič, Lenart Zajc, Matjaž Pikalo, Dim Zupan, Goran Gluvič, Dušan Dim, Janja Vidmar in Desa Muck.

Dragica Haramija v prispevku *Žanri slovenskega mladinskega realističnega romana* slovenski realistični roman razdeli na: avanturistični, ljubezenski, socialno-psihološki in roman »v kavbojkah« ali »jeans roman« (Haramija 2003).

- **Avanturistični mladinski roman**

Literarni lik se v romanu nenamerno poda v avanturo. Značilno je, da je glavni literarni lik najstnik, ki je prikazan pozitivno, ostali liki pa so negativni. Najpomembnejši element avanturističnega romana je nerešljivo-rešljiv problem, ki se izteče v srečen konec. Tak roman lahko poimenujemo tudi robinzonada. Take knjige so namenjene bralcem med devetim in trinajstim letom starosti. Pustolovsko branje v bralnem razvoju pripomore pri identifikaciji z upanjem, da bo tudi bralec sam prebrodil vse težave. Tako branje je podobno pravljicam, zato je namenjeno otrokom v starostnem obdobju, ko že opuščajo pravljice. Avtorji, ki pišejo romane v tem žanru, so: Mate Dolenc, Špela Kuclar, Mimi Malenšek, Oskar Hudales in Desa Muck.

- **Ljubezenski mladinski roman**

V središču dogajanja je največkrat najstnica, pri kateri se »ves svet« vrti okoli ljubezni. Zanj je ljubezen večna in najpomembnejša na svetu. Skoraj v vseh primerih ljubezenska vez med dvema razpade, kar pa ima »katastrofalne« posledice za vsaj enega od zaljubljenecv. Pisci ljubezenskih romanov so: Bogdan Novak, Janja Vidmar in deloma tudi Ivo Zorman ter Goran Gluvić.

- **Socialno-psihološki mladinski roman**

Ti romani vsebujejo različne teme, ki so bile največkrat cenzurirane in so šele zdaj postale detabuizirane. Glavni lik je navadno najstnica v obdobju odraščanja, ko se spopada s seboj in okolico. Ker na ta dva dejavnika ne more vplivati, trpi in tudi njena samopodoba je na dnu. Tabu teme so: aids, anoreksija, bulimija, psihične bolezni, rak, homoseksualnost, lezbičnost, spolna zloraba, incest, posilstvo, samomor, smrt, brezposelnost, brezdomstvo, rasizem, narkomanija idr. Spolnost je mogoča tudi s primesmi travmatičnega nesprejemanja spolnosti.

Primer takega romana se lahko deli na dekliški ali deški. V dekliškem so prisotne teme spolnosti, motnje prehranjevanja, spolne zlorabe, samopoškodovanje, zlorabe alkohola in drog. Pri deških romanih pa se glavni junak največkrat znajde na nepravem mestu ob nepravem času in tako podleže negativni okolici. Trpi fizično in psihično nasilje, saj največkrat živi v neurejenem družinskem okolju.

Avtorji, ki pišejo o tabu temah, so: Anton Ingolič, Ivo Zorman, Goran Gluvić, Marinka Fritz Kunc, Marjana Moškrič, Janja Vidmar, Vitan Mal in Igor Karlovšek.

- **Roman »v kavbojkah« ali »jeans roman«**

Gre za opise mladostnikov, ki so nekakšni uporniki s specifičnim pogledom na svet. Največkrat je v središču neodgovoren najstnik, ki se ne znajde v sodobnem svetu, saj ne najde pravega mesta zase. Zavrača starše in šolo, njegov glavni življenjski cilj je zabava. V tem žanru pišejo: Dim Zupan, Matjaž Pikalo, Lenart Zajc, Goran Gluvić in Dušan Dim.

Dragica Haramija v prispevku *Žanri slovenskega mladinskega realističnega romana* pravi, da se žanrski sinkretizem največkrat kaže v kombinaciji z ljubezenskim žanrom, saj je ljubezen sama v mladinski književnosti zelo redko tema, največkrat jo zasledimo v drugih žanrih kot motiv (Haramija 2003).

4 Desa Muck

4.1 Biografija

Desa Muck se je rodila 29. avgusta 1955 v Ljubljani. Kljub temu, da ji šola ni bila pisana na kožo, so njen talent za pisanje prostih spisov zgodaj opazili. V obdobju adolescence se ni najbolje počutila, bila je uporniška in nesamozavestna. Največ težav ji je povzročala samopodoba, zatekala se je k dietam, ki so jo na koncu pahnila v resnično debelost.

Srednje šole ni dokončala, zato se je zaposlila kot pomočnica vzgojiteljice predšolskih otrok z motnjami v razvoju. V svojem življenju se je preizkusila v različnih poklicih. Med drugim je nastopala v reklamah, filmih in oddajah *Zoom* ter *Mario*. Je pisateljica, igralka, televizijska voditeljica, kolumnistka v mladinskih časopisih in časopisih za odrasle. Piše podlistke, stripe, novele, scenarije, radijske igre in besedila za oglase. Kot pisateljica je najprej pisala ljubezenske zgodbe za odrasle, šele nato se je posvetila pisanju za mladino. Je avtorica preko šestdesetih monografskih publikacij. Leta 2005 je svoje najboljše kolumne zbrala v knjigi *Pasti življenja*. Na začetku kariere je publicistično delo opravljala v reviji *Antena* ter v otroški reviji *Pionirski list*. Sodelovala je s *Pisanim listom*, bila pa je tudi urednica najstniške revije *Firbec*. Avtorica je sodelovala z Mojco Furlan, s katero sta napisali učbenik *Prvi koraki v ekologijo*, ki je bil večkrat ponatisnjen. Zanimivo je, da se je šele kasneje odločila za pisanje proze. Danes je mati samohranilka, živi na podeželju in ima status svobodne umetnice.

4.2 Priznanja in literarne nagrade

Za svoja dela je prejela številna priznanja in literarne nagrade:

- leta 1988 je prejela literarno nagrado za mladinsko radijsko igro *Kdo je ubil zmaja*;
- leta 1992 je prejela literarno nagrado za mladinsko radijsko igro *Radijski škrat Lojze*;
- leta 1998 je za knjigo *Lažniva Suzi* prejela nagrado večernica za najboljšo slovensko literarno delo v letu 1997;
- leta 2002 je prejela Levstikovo nagrado za zbirko *Anica*;
- leta 2006 je prejela častno značko mednarodne organizacije za mladinsko književnost IBBY za zgodbe o *Anici*;

- leta 2006 je bila nominirana za Andersenovo nagrado;
- zbirka *Anica* – Moja najboljša slovenska knjiga po izboru mladih bralcev leta 2003, 2004, 2005 in 2006;
- leta 2008 je bila nominirana za Slovenko leta.

4.3 Literarna dela

4.3.1 Dela za otroke in mladino

- *Pod milim nebom*. Celovec: Mohorjeva založba, 1993. Ponatisa: Celovec: Mohorjeva založba, 1996; Ljubljana: Intelego, 2005.
- *Blazno resno o seksu: knjiga namigov za najstnike*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993. Ponatisa: Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994, 1998.
- *Blazno resno popolni: knjiga namigov za najstniški bonton, uporabna tudi v našem osončju*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995.
- *Hči lune*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995. Ponatisa: Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001, 2005.
- *Blazno resno zadeti*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1996. Ponatis: Ljubljana: Mladinska knjiga, 1998.
- *Kremplin*. Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva založba, 1996. Ponatis: Ljubljana: Državna založba Slovenije, 2005.
- *Lažniva Suzi*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1997. Ponatisa: Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001, 2006.
- *Fonton: priročnik telefoniranja za mularijo*. Ljubljana: Telekom, 1998.
- *Blazno resno slavni*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1998.
- *Blazno resno o šoli*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000.
- *Anica in materinski dan*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001. Ponatis: Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.
- *Anica in grozovitež*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001.
- *Anica in zajček*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001.
- *Čudež v operi*. Ljubljana: Rokus, 2001.

- *Sama doma*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001.
- *Anica in Jakob*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002. Ponatis: Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.
- *Anica in športni dan*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002. Ponatis: Ljubljana: Mladinska knjiga, 2006.
- *Kakšne barve je svet*. Celovec: Mohorjeva založba, 2002.
- *Anica in velike skrbi*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2003. Ponatis: Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.
- *Anica in počitnice*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004. Ponatis: Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.
- *Anica in velika skrivnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004. Ponatis: Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.
- *Anica in prva ljubezen*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005. Ponatis: Ljubljana, Mladinska knjiga, 2006.
- *Anica in skrivnostna maska*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007. Ponatis: Ljubljana, Mladinska knjiga, 2008.
- *Kokoš velikanka/The giant hen*. Ljubljana: Sodobnost International, 2007.

4.3.2 Dela za odrasle

- *Panika*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2003. Ponatis: Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004, 2005, 2006.
- *Peskovnik Boga Otroka*. Ljubljana: Sanje, 2006. (2007 žepna knjiga).
- *Kolumne: Pasti življenja*. Celovec: Mohorjeva založba, 2005. Ponatis: Celovec: Mohorjeva družba, 2006.
- *Kolumne: Pasti življenja II*. Celovec: Mohorjeva založba, 2007.

Veliko avtoričinih del je dramatiziranih, vse drame pa so bile tudi uprizorjene. V njih se ukvarja s problemi sodobne družbe, vendar jih obravnava na komičen, satiričen način. Njeni junaki (bolje rečeno antijunaki) so največkrat karikirani s poudarjanjem negativnih lastnosti, ki delujejo tragikomično.

Na splošno je njen način pisanja izredno odprt, poln (samo)ironije in duhovitih domislic o medčloveških odnosih. Svoja psihološka opažanja povezuje z globljim uvidom. V svojem pisanju zavzema preproste in splošne človeške izkušnje. Značilnost njenih del je duhovitost in lucidnost in prav zaradi tega je njeno ustvarjanje znano in cenjeno, saj se s svojim sproščenim in zanimivim načinom pisanja z lahkoto približa bralcu.

Igor Saksida pravi: »Desa Muck je priljubljena sodobna slovenska mladinska pisateljica, znana in brana predvsem zaradi svojega sproščenega in zanimivega načina razmišljanja in pisanja, ki je mlademu bralcu blizu.«²

Na priljubljenost njenih knjig pa kaže tudi dejstvo, da sta po izboru več kot deset tisoč šolarjev leta 1999, 2002 in 2003 v akciji Moja najljubša knjiga (projekt pripravljajo slovenske splošne in šolske knjižnice) prvi mesti zasedli njeni mladinski pripovedi *Lažniva Suzi* in *Anica*.

Desa Muck je za otroke in mladino pojem življenjske in duhovite pisateljice, ki se že vrsto let uvršča med najbolj brane slovenske avtorje. Je kreativna in pronicljiva. Pisateljica piše resnično mladinsko prozo, pripovedi s človeškimi osebami. Njena dela lahko uvrščamo med realistične pripovedi, kamor sodi celotna zbirka zgodb o *Anici*. Poleg tega je svoje mladinsko ustvarjanje vpela med realistične pripovedi in romane. Med realistične romane sodijo avanturistično delo *Pod milim nebom*, ljubezenski mladinski roman *Hči lune*, *Lažniva Suzi* in kriminalka *Sama doma*. Zanimivo je, da avtorica problemov ne rešuje z vsiljevanjem najboljših rešitev, ampak tako, da mlade spodbuja, naj bodo pogumni pri iskanju najboljših odgovorov na življenjska vprašanja.

---

² http://www.sigledal.org/geslo/Desa_Muck (10. 06. 2011)

5 Analiza otroških proznih del

5.1 Realistične pripovedi

5.1.1 Kratka proza

Zbirka Anica

Desa Muck je leta 2001 začela z izdajanjem zbirke zgodb o *Anici*. Gre za krajše realistične pripovedi in glede na razvrstitev realistične mladinske proze po Marjani Kobe zbirka sodi v prvi model literarnega besedila, v katerem je glavni literarni lik otrok v obdobju najzgodnejšega otroštva do osmega, devetega leta starosti. Serija je izšla v ilustriranih knjigah in je prilagojena za bralce v začetnem bralnem obdobju (prvo vzgojno-izobraževalno obdobje osnovne šole). Prav zato celotna zbirka vsebuje veliko in razločno pisavo ter številne barvite ilustracije. Avtorica ilustracij je Ana Košir. Zbirka *Anica* je bila izbrana v akciji Moja najljubša knjiga za tisto zbirko knjig, ki je med mladimi bralci najbolj priljubljena. V zgodbah avtorica obravnava situacije iz vsakdanjega življenja, ki se dogajajo osemletni Anici, njeni družini in prijatelju Jakobu. Tako deklica skozi različne dogodke pridobiva pozitivne in negativne izkušnje in se z njimi spopada. Avtorica otrokom jasno in prijazno prikaže, kako ravnati s strahom, ljubeznijo, veseljem, ljubosumjem, bolečino, dobroto in celo z izgubo bližnjih. Anica je navihana deklica, polna domislic, vztrajna, odločna in trmasta. Avtorica v zbirki opozarja na težave, s katerimi se junakinja srečuje.

Zbirka knjig o *Anici* je nastala na predlog urednika Andreja Ilca, naj Desa Muck napiše zbirko zgodb za otroke, kjer je glavni junak otrok. Avtorica je tako želela napisati zgodbo za otroke, ki je pripeta na realna tla.

Zbirka do sedaj vsebuje deset knjig: *Anica in materinski dan*, *Anica in grozovitež*, *Anica in zajček*, *Anica in športni dan*, *Anica in Jakob*, *Anica in velike skrbi*, *Anica in velika skrivnost*, *Anica in počitnice*, *Anica in prva ljubezen* ter *Anica in skrivnostna maska*.

Anica in materinski dan (2001)

Bliža se materinski dan in Anica v šoli izdeluje broško iz mavca. Ob učiteljčinih besedah se zave, kako pomembna je mama, zato sklene, da ji bo podarila nekaj dražjega. Meni, da je broška preskromno darilo za tako pomembno osebo kot je njena mama. Za pomoč pri pripravi presenečenja prosi prijatelja Jakoba, očeta in babico pa za denar. Odloči se kupiti kristalni servis, vendar ima premalo denarja. Kupi parfum, čokolado in kristalni kozarec ter se odloči, da bo mami skuhala kosilo in pospravila hišo. Anica vse kupljene stvari neprevidno pospravi in naslednje jutro ugotovi, da je čokolada stopljena, parfum pa na pol prazen. Med potjo v cvetličarno pa se Jakobu razbije kozarec. Tako Anici ostanejo le še broška, kosilo in pospravljena hiša. Mama in oče se kljub nekoliko neposrečeni pripravi kosila razveselita Aničinega presenečenja. Kasneje se Anica na šolski predstavi potrudi v petju pesmice in mami podari broško. Zvečer ji mama zaupa, da so najlepše tiste stvari, ki jih otroci naredijo sami. Anica se zave, da je pri otrocih ravno obratno, saj bolj cenijo materialne dobrine. Sprevidi tudi, da imajo mame raje darila, ki jih otroci izdelajo samo zanje.

Pripoved je postavljena v Aničino domače okolje, dom, šolo in pot do šole ter nazaj. Najpomembnejši prostor je Aničin dom, kjer se odvija skoraj celotna zgodba. Dogajalni čas je postavljen okrog materinskega dne, nekaj dni prej, in zaključí se na materinski dan.

V knjigi je prisotna tema obdaritve mame ob njenem prazniku. Otrok tako izve, da materialne dobrine ne odtehtajo vse poslušnosti, pomoči doma in iskrene ljubezni, ki si jo mame resnično želijo.

Anica in grozovitež (2001)

Anica je na obisku pri mamini sošolki. Tam opazi, da se imata Katja in njena mlajša sestra Maša zelo radi in si to tudi izkazujeta. Anico zmoti predvsem to, da je starejša sestra tako prijazna do mlajše, kar pa za njeno starejšo sestro Mojco ne velja. Anica je zato žalostna in meni, da je Mojca nima dovolj rada. Nekega večera prvič ostaneta sami doma. Anica se počuti osamljeno, vendar je vseeno vesela, da lahko počne, kar želi, ne da bi morala koga vprašati za dovoljenje. Mojca in Anica si ta večer privoščita stvari, ki jih starša ne dovolita: sladoled, čips in grozljivko. Ob gledanju grozljivke ju prevzame strah in zaradi slabega vremena se jima zazdi, da po njihovem vrtu straši grozovitež. Sestri se skrivata in pokličeta policijo. Med čakanjem menita, da ne bosta preživeli noči, zato si izpovesta ljubezen in si v primeru preživetja obljubita, da se bosta bolje razumeli. Ob prihodu policije se izkaže, da je

bila grozovitež babica, ki je prišla preverit, če je z deklicama vse v redu. Ko se starši vrnejo, so nekoliko bolj jezni na Mojco, saj je starejša in bi se morala ravnati po pravilih. Anica pa se postavi Mojci v bran in pove, da se je ob njej počutila varno.

Začetni dogajalni prostor v tej zgodbi je dom mamine prijateljice, glavno dejanje se odvija pri Anici doma, v Aničini sobi pa se pripoved zaključi. Zgodba se prične nekega dne, ko so obiskali mamino prijateljico, in glede na dejstvo, da so se otroci kopali v reki, lahko predpostavim, da je bil čas poletja. Dogajanje poteka skozi ves dan, saj se zvečer starši odpravijo na koncert in dekleti ostaneta doma sami. Zaključek se odvije pozno zvečer istega dne.

V književnem delu avtorica izpostavi temo strahu, ko otrok prvič ostane sam doma, in pa pomembnost sestrskosti, ljubezni in razumevanja. Otrok se ob prebiranju te zgodbe zave, kako pomembna so starševska pravila. Mora se jih držati, čeprav meni, da je dovolj odgovoren in pogumen. To pa verjetno ne drži, saj se v bolj zapletenih situacijah izkaže, da potrebuje starševsko pomoč. Pomembna je tudi vez med brati in sestrami, saj največkrat prav v težkih trenutkih spoznamo, koliko nam pomenijo in da so nenadomestljivi, pa čeprav se z njimi večkrat sporečemo.

Anica in zajček (2001)

Anica si je dolgo časa želela zajčka. Končno ji uspe prepričati starše, da ji ga kupijo. Nanj se zelo naveže in močno ga vzljubi. Že po dveh tednih pa zajček Puhi zboli in veterinar mu ne more pomagati. Zajček nato umre. Tako je Anica ob smrti zajčka postavljena v situacijo, ko mora dojeti, kako se je počutil njen prijatelj Jakob, ko mu je umrla mama. Ob tej priložnosti se Anica prvič pogovori s prijateljem o mamini smrti, saj prej ni vedela, kaj to točno pomeni. Jakob Anici razloži svojo bolečino in občutke ob mamini smrti ter kako se je s tem spopadel. Anico tudi potolaži in ji pove, da vsi, ki jih imamo radi, nikoli zares ne umrejo. Jakob Anici razloži, da se s svojo mamo veliko pogovarja in da je ona vedno ob njem. Anica tako lažje razume pomen smrti ljubljenih in vsak dan je manj žalostna. Pomaga ji, da se ob občutku žalosti zjoče in zajčku napiše pismo.

Književni prostor je postavljen v šolo in dom. Del dogajanja je postavljen tudi v trgovino z malimi živalmi in veterinarsko ambulanto. Zgodba se začne na dan, ko Anica dobi zajčka. Nato se zgodba osredotoči na čas čez dva tedna, ko Aničin zajček zboli in umre. Na koncu pripovedi lahko zasledimo, da je Anica ob božiču še vedno žalostna, vendar je Puhijevo smrt

nekoliko prebolela. Ker Anica napiše šolski spis o Puhiju, sklepam, da je konec pripovedi po praznikih.

Avtorica se je v tej zgodbi dotaknila izredno občutljive teme smrti. Ob tem je načela temo, ki je dolgo veljala za tabu temo, o kateri se ne pripoveduje otrokom. Ker otroci smrt težko razumejo in je to ena bolj občutljivih tem, je avtorica smrt otrokom prikazala prek zgodbice o zajčku, ki zboli in umre.

Anica in športni dan (2002)

Anica se veseli športnega dne, medtem ko Jakob išče izgovor, da bi se izognil udeležbi, saj je zaradi svoje nepravilne tehnike teka vedno tarča posmeha. Anica mu ponudi pomoč in da bi se izognila posmehljivim pogledom, se odločita, da bosta trenirala ponoči. Med nočno dogodivščino ju najprej prestraši pes, ki jima kasneje sledi do doma, in nato sosed, zaradi katerega se junaka poženeta v hiter tek. Tokrat Jakob teče pravilno in Anica je prepričana, da mu bo naslednji dan šlo prav tako dobro. Toda po uspešnem in hitrem startu se Jakob zaplete v svoje hlače in s tem zopet sproži val smeha, vendar tokrat ne zaradi teka, ampak izgubljenih hlač. Anica z razpletom športnega dne ni zadovoljna, vendar upa, da bo smela obdržati psa in bo morda to dobra stvar celotne zgodbe.

Tudi v tem besedilu je dogajanje omejeno na šolo in dom. Zgodba se odvija pred Jakobovo hišo, na športnem igrišču, naslednji dan na športnem dnevu, na koncu pa se dogajanje zaključi pri Anici doma. Dogajalni čas je uokvirjen med dva dni. Začne se dan pred športnim dnevom, poteka tudi ponoči in konča se naslednji večer.

Iz zgodbe lahko izpostavimo dva tipa otrok: tiste, ki nepopisno uživajo v športnih dneh, in druge, ki jim je to največja mora. Anica sodi med prve, Jakob pa med slednje otroke. Gotovo se vsak otrok ob prebiranju te zgodbe lahko poistoveti z enim od junakov. Zasledimo lahko tudi avtoričin namen spodbude otrokom, ki se bojijo posmehljivih pogledov, in jih nekako nagovori, da morajo znova poskusiti in tako jim bo uspelo.

Anica in Jakob (2002)

Anica in njen prijatelj Jakob sta se vedno veliko družila in nekega dne, ko je Jakob preveč zaposlen z igranjem igrice, Anico to zelo prizadene. Tudi doma nima nihče časa zanjo, zato postane jezna in žalostna. Zvečer jo obišče Jakob z namenom, da bi se igrala, vendar se Anica ne zmeni zanj, saj je na sporedu njena najljubša nadaljevanka. Spreta se in Anica se odloči, da

ne bo nikoli več njegova prijateljica. Seveda oba junaka ta prepir obremenjuje, a sta preveč trmasta, da bi to priznala drug drugemu. Glavni zaplet predstavlja dogodek, ko Anica iz maščevanja porišo Jakobovo risbo, namenjeno razstavi v šoli naslednjega dne. Še istega večera jo Jakob obišče in se ji opraviči za prepir. Skupaj se igrata, toda Anico vedno bolj bremeni občutek slabe vesti. V strahu, da se bo njuno prijateljstvo končalo, če mu zaupa resnico, tega ne stori. Na razstavi Anica le prizna krivdo za Jakobovo uničeno risbo, toda posledice niso tako hude, kot sprva pričakuje. Na koncu se vsi skupaj nasmejejo, Anica in Jakob ostaneta najboljša prijatelja.

Književni prostor se prične pri Anici doma, nadaljuje pri Jakobu in nato zopet pri Anici, ko se prijatelja spreta. Sledi dogajanje v šoli, garderobi, glasbeni učilnici in na ulici, kjer se Anica pogovarja z Jakobovim očetom. Glavno dogajanje je postavljeno v šolo, kjer Anica prizna svojo krivdo za uničeno Jakobovo sliko. Konec zgodbe je postavljen v slaščičarno. Dogajalni čas je težje določiti, saj se zgodba prične nekega dne po pouku, traja pa nekaj dni, do sobote, ko poteka proslava za dan šole.

Iz te zgodbe otrok prepozna medvrstniško prijateljsko razmerje in se zave, da moramo biti med seboj iskreni in si zaupati vse težave, ki nas pestijo.

Anica in velike skrbi (2003)

Anica zavida sestri Mojci, ker ima večjo žepnino kot ona in si je lahko kupila nove sandale. Odloči se, da bo denar zaslužila. Da bi lahko poskusila srečo na loteriji, potrebuje denar za srečke, vendar kmalu ugotovi, da se ne more ločiti od svojih plišastih igračk, ki jih je nameravala prodati. Tako Anica, Jakob, Helenca in Metka začnejo izdelovati ogrlice, broške, prtičke in risbice za prodajo. Postavijo si trgovino in pridno služijo denar s prodajo izdelkov. Pri stojnici se nato ustavi četrtošolec Brencelj, ki se ga vsi bojijo. Ker mu Anica ne dovoli, da bi se priključil njihovi trgovini, uniči nekaj izdelkov in prevrne mizo. Anici zagrozi, da bo ubil njenega psa Srečka, in vzame škatlo s prisluženim denarjem. Jakob Anici zaupa, da ga Brencelj izsiljuje, odkar ga je v šolski menzi videl vzeti avtomobilček, ki ga je nekdo pozabil na mizi. Anica se odloči, da se mu bodo vsi skupaj uprli. Naslednji dan pride Brencelj v šolo s starejšima bratoma in mlajše učence ustrahuje. Začne izsiljevati tudi Anico. Čeprav Anica želi zaupati staršem, kaj se dogaja, jo je preveč strah uresničitve Brenceljevih groženj. Kaj se dogaja pove šele, ko nekega dne nikjer ne najdejo Jakoba, in se ustraši za njegovo življenje. Najdejo ga doma, kjer se skriva, ker nima denarja za Brencelja. Naslednji dan pošljejo Brencelja k ravnatelju in mama Anici razloži, da je ustrahoval druge zato, da bi skrnil svoj strah. Skupaj

ugotovita, da je vsakega nečesa strah, mamu na primer skrbi, da bi se njenim otrokom kaj zgodilo.

Dogajanje je postavljeno v Aničin in Jakobov dom ter na vogal najbolj prometne ulice v kraju. Natančno je prikazan tudi Aničin vrt, kjer se Jakob Anici zaupa, sestanek pa se odvija v parku. Glavni del pripovedi je postavljen v šolo, kjer se Brencelj nasilno vede do Jakoba in Anice. Kasneje mu ravnatelj v šoli izreče kazen. Konec zgodbe se odvije v Aničini sobi, kjer ji mama razloži celotno dogajanje. Časovni okvir je v tej pripovedi zopet težje določiti. Začetek je postavljen na nek petek po pouku, ko Anica in Jakob skleneta zaslužiti denar. Pripoved ni časovno uokvirjena, traja več tednov. Konča se na nek ponedeljek zvečer.

Zgodba prikazuje temo medvrstniškega nasilja in Desa Muck skuša nagovoriti otroke, da je potrebno o nasilju in nasilnejših takoj spregovoriti z odraslimi. Avtorica zopet ubesedi tabu temo, ki je dolgo veljala kot težko razumljiva za otroke. Na razumljiv način je otrokom sporočila bistvo nasilja in strahu. Poudarila je, da se je s strahom potrebno spopasti, ob tem pa se je najbolje po pomoč obrniti na starše in učitelje.

Anica in počitnice (2004)

Anica se s svojimi starši, sestro in prijateljem Jakobom odpravi na morje. Takoj ko prispejo na cilj, gre Anica plavat, Jakob pa se ji zaradi predsodkov o svojem telesu ne pridruži. Anica ga skuša prepričati, da nikogar ne zanima, kakšen je, in Aničina mama Jakoba le prepriča, da se preobleče v kopalke. Tako se z Anico cel dan zabavata v vodi. Zaradi potapljanja in predolgega izpostavljanja soncu Jakob zbolí, zato mora naslednji dan ostati doma. Ker si Anica na plaži najde nove prijateljice, se Jakob zbliža z njeno sestro Mojco. Zadnji dan gredo vsi skupaj na plažo, zvečer pa v mesto. Ustavijo se v lunaparku, kjer se ločijo in dogovorijo, da se dobijo pri stojnici z baloni. Anica in Jakob se zelo zabavata, ko pa pride čas odhoda, ugotovita, da so stojnico z baloni že pospravili. Po neuspešnem iskanju staršev se odločita, da sama poiščeta avto, vendar se pri tem izgubita. Pomaga jima mlad par, ki ju odpelje na policijsko postajo, kjer ju že čaka družina. Ob prihodu domov se vsi, tudi Anica, strinjajo, da so bile to najbolj naporene, a vendar zelo zabavne počitnice.

V pripovedi se glavno dogajanje ne odvija na Aničinem domu, ampak je avtorica za dogajalni prostor izbrala morje, kamor se Anica odpravi z družino in Jakobom. V zgodbi so prikazani tudi plaža, apartma, zdravniška ordinacija, policijska postaja, otroci pa obiščejo tudi lunapark. Aničin dom je omenjen le na začetku in koncu zgodbe. Dogajanje je postavljeno v poletni čas,

začne pa se nekaj dni pred začetkom poletnih počitnic, ko se družina odloči za štirinajstdnevne počitnice.

V tem delu avtorica poudari pomembnost poslušanja in upoštevanja staršev, ki skušajo svoje otroke z nasveti in s prepovedmi obvarovati pred nevarnostjo.

Anica in velika skrivnost (2004)

Anica kot vsako leto v takšnem času pri kosilu opazi nenavadno vedenje staršev, povezano s skrivnostjo, ki ni za majhne otroke. Anica in Jakob pa sta to skrivnost že razvozlala. Darilo naj bi kupovali starši in ne Božiček. Prepričana sta, da se je sošolka, ki je to razkrila, zlagala, saj verjameta, da bi, če bi hotela, lahko videla Božička, toda potem jima ne bi nikoli več ničesar prinesel. Zvečer Anica napiše pismo Božičku, v katerem mu zaupa svoje želje, in ga postavi na okensko polico. Naslednje jutro Jakobu zaupa svoj dvom, zakaj Božiček bogatim otrokom prinese več, revnim pa manj, čeprav bi moralo biti ravno obratno. Anica ima namreč sošolko Marico, za katero vsi vedo, da je revna. Vendar pa se Anici ne zdi nič hudega, če je človek reven. Ko obišče Marico, se ji zdi, da se imajo prav lepo, čeprav nimajo avtomobila, kopalnice in lepih igrač. Ko ji Marica zaupa, da dobi darila od nepravega Božička, ali pa ji ga kupi mama, se Anici resnično zasmili. Očitno Božiček revnim otrokom ne prinese nič. Naslednji dan gresta z Jakobom v trgovino z igračkami in Marici kupita darilo, ga zavijeta ter ga na božični večer odneseta na Maričin domači prag. Doma Anica dobi večino daril, ki si jih je zaželela. Postane jo sram, ker je bila huda na Božička. Zvečer mami zaupa, da ve, zakaj Božiček ne obdari vseh otrok enako. Meni, da to stori zaradi otrok, ki imajo vsega dovolj, in bi ti otroci morali to opaziti in pomagati revnejšim. Anica se zave, da bi Božiček rad, da bi bili vsi ljudje na svetu dobri.

Književni prostor je postavljen v domače okolje. Dogajanje se začne v mestu, velik del se odvija v šoli, na poti iz šole in pri Anici doma. Zasledimo tudi Aničin spomin na Maričino razpadajočo hišo. Del dogajanja je postavljen na hrib za šolo, kjer se otroci sankajo. Zgodba se zaključi v Aničini sobi. Pripoved se odvija pozimi in sega do božiča. Književni čas tudi v tej zgodbi težje določimo.

Pisateljica v delu zelo tenkočutno opisuje skrivnost Božička. Anica se jezi, ker ji nihče ne zaupa resnice. Tako se vsak otrok lahko poistoveti z Anico, saj skrivnost Božička zanima vsakega otroka. Avtorica prikaže pomen daril in poudari, da je treba pomagati tudi revnejšim otrokom, ki nimajo možnosti prejeti toliko daril.

Anica in prva ljubezen (2005)

Med počitnicami gre Anica k sorodnikom na kmetijo, kar ji najprej ni všeč, saj ve, da se ne bo mogla igrati s prijateljem Jakobom. Tudi ob prihodu k stricu Marjanu in teti Mici se zmrduje, ker jo teta imenuje Ančka, stric pa ji že vnaprej pove, da bo morala pomagati pri delu. Odloči se, da navodil ne bo upoštevala, ker je na počitnicah. A počitnice se kmalu obrnejo v zabavnejšo smer. Spoprijatelji se s sestričnami, s sosedovim Blažem in z drugimi vaškimi otroki. Teden počitnic skoraj prehitro mine in na poti domov Anica hiti pripovedovati o dogodivščinah na kmetiji, o novih prijateljih in ljubezenski izkušnji. Razmišlja o vsem, kar se ji je zgodilo, in mami pove, da se bo poročila z Blažem. Zaupa ji, da je ob misli nanj hkrati srečna in žalostna. Mama ji pove, da je prvič zaljubljena.

Književni prostor in čas sta v tej pripovedi povsem jasno prikazana, saj gre za enotedenske počitnice pri Aničinih sorodnikih. Zgodba se odvija med poletnimi počitnicami.

Dogajanje je postavljeno v ruralno okolje, v ospredju pa je pomen zaljubljenosti oziroma spoznanje, kako je, ko se zaljubiš.

Anica in skrivnostna maska (2007)

To je zadnje delo iz zbirke *Anica*. Anico skrbi, kako ji bo letošnje pustovanje zagrenil oče s svojo nenavadno masko. Vsako leto namreč njo in njene prijateljice spremlja na obhodu po hišah. Anico je zaradi tega sram, medtem ko vsi drugi mislijo, da je smešen in da so z njim dekleta bolj varna. Večer pred pustom mami zaupa, kako se počuti, domisli pa se tudi, da bo raje zbolela, kot da ji oče zagreni še eno pustovanje. Zjutraj ji mama pove, da je oče zbolel in Anici ni treba več igrati bolnika. Našemi se v morsko deklico in zelo ponosna si ogleduje svojo odsev v ogledalu. Skupaj s prijateljicami in psičkom Srečkom se odpravi na obhod. Dobijo veliko sladkarij pa tudi nekaj denarja. Čeprav Anica ve, da se Jakob boji pustnih mask, pozvoni tudi pri njegovi družini in vztraja pri tem, da jih mora videti. Popoldne se odpravijo na pustni karneval, kar je za Anico prvič, da se kam odpravi brez spremstva staršev. Zelo se prestraši kurenta, za katerega misli, da jo želi ugrabiti. Reši jo princ z zlato masko, ki je po Aničinem mnenju najlepša maska na karnevalu. Anica pove, da je princ zelo lep in močan ter mamu prepričuje, da bi se po vsej verjetnosti zaljubila vanj. Zvečer izve, da je bil princ njen oče, ki ni želel, da bi se ga Anica sramovala.

Dogajanje se odvija najprej pri Anici doma, kjer mami zaupa svoje skrbi glede očetovega kostuma. Nato se pripoved odvija na ulici, ko Anica s prijatelji hodi od hiše do hiše po

darove. Glavni del je postavljen na trg, kjer na karnevalu sreča princa v zlatem, ki jo nato pospremi domov. Dogajalni čas je postavljen v mesec februar ali marec, saj gre za opis pustnega časa. Zgodba se začne nekaj dni pred pustom, omenjen je večer pred pustno soboto, poseben poudarek pa je na pustni soboti. Na ta dan se pripoved tudi zaključi.

Z delom avtorica sporoči otrokom, da kljub misli, da so dovolj pogumni in samostojni, ni vedno tako, prikaže jim takšen primer. Iz zgodbe otrok lahko razbere, da se staršev ne smemo sramovati, ampak moramo biti veseli, da imamo nekoga, ki nas lahko obvaruje pred nevarnostjo. Prikazan je tudi pomen pusta in otroci se lahko poučijo, da so ljudje v določene like le našemljeni in četudi nosijo strašne in grozne maske, še ne pomeni, da nam želijo storiti kaj slabega.

O seriji

Vsaka knjiga iz zbirke zajema vsebinsko zaokroženo pripoved. Zgodbe o *Anici* so realistične pripovedi, v katerih so predstavljeni dogodki iz realnega življenja in se iz njih otroci lahko veliko naučijo. Poleg tega gre tudi za pripovedi s človeškimi osebami. Če upoštevamo delitev Dragice Haramija na krajše in daljše prozne vrste, gre tu za besedila krajše prozne vrste, ki sodijo med pripovedi ali povesti. Realistična mladinska proza, v tem primeru tudi otroška proza, označuje besedila, v katerih se dogajanje odvija v realnem okolju ter v mejah mogočega. Ni zaslediti elementov fantastike. Taka realistična pripoved je srednje dolgo besedilo, za katerega je značilen realistični književni prostor, književni čas pa se odvija med šolskim letom ali med počitnicami. Glavna književna oseba je ponavadi otrok. V delu je opisan en dogodek ali problem, da otroci lažje sledijo dogajanju. S književno osebo se zaradi enake starosti lažje poistovetijo. Največkrat tako književne junake kot mlade bralce pestijo enake težave in se jim porajajo enaka vprašanja. Pomembno je, na kakšen način je avtorica spregovorila o življenjskih problemih, ki pestijo ljudi vseh starosti. Takih del za otroke po mojem mnenju primanjkuje. Večina ljudi je mnenja, da so otroci nevedni in se ne zavedajo, kaj se dogaja okoli njih. Vendar to ne drži. Otroku moramo odkrito pripovedovati o vsakdanjih stvareh, o resnih oziroma tabu temah. Desa Muck je dokazala, da je z izbiro tem, kot so nasilje med vrstniki, vrednotenje daril, spopad s strahom, ko prvič ostanejo sami doma, smrt bližnjega, medvrstniške ljubezni in prijateljstva, sovraštvo do športne vzgoje, tema revščine, prva ljubezen, strah pred pustnimi maskami in pomen vloge staršev, dosegla poseben stik z otroki. Ti so take zgodbe potrebovali. Otroke tovrstne teme privlačijo, kar priča dejstvo, da so zbirko *Anica* leta 2003, 2004, 2005 in 2006 izbrali kot najboljšo slovensko knjigo po izboru mladih bralcev.

V času, ko je Desa Muck začela pisati zbirko *Anica*, je bil v otroški literaturi trend domišljijjskih zgodb, v katerih nastopajo nezemeljska bitja. Avtorica je otrokom ponudila bolj realistično literaturo, v kateri gre za življenjska dogajanja. Zaveda se namreč vpliva, ki ga ima njeno pisanje na otroke. Z zbirko je želela posredovati sporočila, ki jih otroci verjetno potrebujejo za lažje spopadanje z življenjem, ni pa imela namena vzgajati.

Pisateljica je tako otrokom prek humorja in iskrenosti predstavila pozitivno ravnanje v določenih situacijah. Menim, da je celotna zbirka zelo poučna in tudi vzgojna, saj temelji na realnosti in situacijah, v katerih se znajde vsak odraščajoči otrok.

Književni prostor je v seriji določen in omejen na Aničino domače okolje, saj se dejanja največkrat odvijajo doma, v šoli in okolici. Avtorica nam posreduje točen Aničin naslov, Mlekarska ulica 9, iz zgodbic pa ne izvemo, v katerem mestu Anica prebiva. Prostor je dovolj abstrakten, da omogoča bralcu oziroma otroku poosebljenje, saj upošteva tudi otrokovo nezanimanje za določanje časa. Kot pravi Maria Nikolajeva v prispevku *Verbalno in vizualno: slikanica kot medij*, je prizorišče integralno, kar pomeni, da se zgodba ne bi mogla odvijati drugje. To v zbirki povsem drži, saj je v zgodbah prizorišče bistveni del zgodbe (Nikolajeva 2003). Ljubica Marjanovič Umek in Maja Zupančič v knjigi *Razvojna psihologija* poudarjata, da si otroci šele kasneje pridobijo občutek za prostor (Marjanovič Umek in Zupančič 2004). Zanimivo je, da se le v zgodbah *Anica in prva ljubezen* ter *Anica in počitnice* dogajanje preseli iz domačega okolja na deželo oziroma na morje, torej v okolji, ki sta tudi sicer načeloma otrokom blizu. Natančnih opisov prostora ni in tudi Nikolajeva trdi, da »mladi bralci ne marajo opisov in jih ponavadi kar izpustijo. Prav zato so verbalni opisi v otroških knjigah praviloma skrčeni na minimum. Pri slikanicah, kjer je verbalni del že tako ali tako omejen, besednih opisov prostora ni ali pa so zanemarljivo kratki« (Nikolajeva 2003: 11).

Književni čas je v seriji kratek, saj je največkrat omejen na en dan. Le v dveh pripovedih dogajanje traja en teden oziroma štirinajst dni. Da je književni čas kratek, nam pove že podatek, da je Anica v vseh desetih delih stara osem let. Vse zgodbe se pričnejo: »To je Anica Pivnik. Stara je osem let« (Muck 2001: 3). Že iz prvega stavka je torej razvidno, da so zgodbe podane v sedanjosti, saj je sedanjost čas otrok. Ljubica Marjanovič Umek in Maja Zupančič v svoji študiji ugotavljata, da otroci namreč še nimajo izoblikovanega zavedanja za čas, predvsem pa ne za preteklost in prihodnost (Marjanovič Umek in Zupančič 2004). Zgodbe v sedanjem času pripovedujejo univerzalne resnice in probleme, ki zadevajo vse otroke. »Tvoj zajček je umrl, Anica ...! 'Saj ni res! Hecaš se, a ne, mami?!' je vzkliknila Anica. Ampak mama se ni hecala. Bila je še bolj resna in še bolj rdeča okrog oči ...« (Muck 2001: 36). Tako so zgodbe še bližje bralcu. V pripovedih je na nekaterih mestih uporabljen tudi pretekli čas, ko na primer Anica omenja Jakobova očitanja in njune skupne trenutke: »Kako ji je, no, tega je res že dolgo, rekel, da se ne bo nikoli naučila šahirati. In nato se je spomnila, da jo je vedno čakal po šoli. In kako sta se potem celo pot tako zanimivo pogovarjala, da kar nista mogla domov« (Muck 2002: 25). Preteklik je pogost v celotnem zgodbenem delu. Pomembno je, da perspektiva časa upošteva perspektivo otroka, saj otroci morajo razumeti dogajanje in tudi čas, v katerem se zgodba odvija, mu mora biti blizu.

Protagonisti

V seriji spoznamo družino Pivnik, ki živi v Mlekarski ulici 9. Člani družine so Anica, mama, oče in sestra Mojca. Spoznamo tudi Aničino babico, najboljšega prijatelja Jakoba, njegovo družino (očeta in babico) ter Aničini prijateljici Helenco in Metko. Aničini sorodniki so teta Mici, stric Marjan, njune hčerke Vera, Renatka in Neža ter njihova stara mama. Anica na počitnicah pri sorodnikih spozna Blaža, v katerega se zaljubi. V eni od pripovedi spoznamo tudi Aničino revno sošolko Marico in nasilneža Brenclja. V seriji zasledimo tudi poklice policista, učiteljico, veterinarja, zdravnika, prodajalko. Poleg njih bežno spoznamo še hčerki mamine prijateljice Sabine, Katjo in Mašo, Maričino mamo in brate ter soseda Francija. Vse našete osebe otroci dobro poznajo, saj so iz okolja, ki je otrokom blizu.

Anica je stara osem let in hodi v drugi razred osnovne šole. Želi si postati zdravnica ali filmska igralka. Ima sestro Mojco, s katero se ne razumeta najbolje, vendar se imata vseeno zelo radi, kar se izkaže, ko se znajdetta v težavah. Anica še ne zna pravilno razrezati zrezka in zavezati vezalk. Rada ima živali, vendar se boji krav. Ima psa Srečka, ki je bil sprva potepuški pes. Z Jakobom sta ga odkrila med nočnim tekom. Ker je pes Anici sledil domov, ga je nahranila in upala, da ga bo smela obdržati. Starši so na njeno srečo privolili. Imela je tudi zajčka Puhija, vendar je zbolel in umrl. To jo je zelo potrlo, vendar se je z mamino pomočjo znala spopasti z izgubo. Na počitnicah pri teti Mici je spoznala novega zajčka, ki ga je prav tako poimenovala Puh, vendar ga ni odnesla domov. Želela si je hrčka, zato je Božička prosila, naj ji ga prinese, vendar je mama tej želji nasprotovala. Anica je prijazna in navihana deklica, ki ne more razumeti, zakaj jo oče v času pusta sramoti z nemogočimi kostumi. Anica se je pusta nekoliko zbala in v eni pripovedi Anica spozna, da jo oče le varuje pred strašnimi maskami. Anica prek materinskega dne spozna, kaj mamo razveseljuje in jo še naprej občuduje. Ima tudi najboljšega prijatelja Jakoba, s katerim si neprestano stojita ob strani in si pomagata. Anica Jakoba uči pravilno teči, on pa njej pomaga pripraviti presenečenje za mamo. Skupaj razveselita revno Marico v času božiča. Aničina družina Jakoba vzame s seboj na morje, da ima Anica družbo. Anica je tudi sladkosneda in velikokrat poje preveč sladkarij pred kosilom, mama pa se jezi. Anica še vedno verjame v Božička, vendar razkrije skrivnost, zakaj revni otroci dobijo manj daril od ostalih. Ker je Anica dobrosrčna, z Jakobom pripravita Marici prijetno presenečenje in jo obdarita za božič. Anica je zelo pametna in radovedna, tako svoje starše s svojimi vprašanji velikokrat spravi v zadrego. Je tudi pogumna deklica in prvič sama odide na počitnice k sorodnikom na deželo. Čeprav ima domotožje, kasneje ugotovi, da

je pogumna in da je lepo nekaj časa preživeti na deželi. Tam spozna tudi Blaža in prvič v življenju se zaljubi.

Mojca je Aničina starejša sestra, stara dvanajst let. Anici se zdi lepa, ob tem pa tudi nekoliko zoprna. Čeprav je Mojca nekoliko starejša, se še vedno boji teme, rada pa bere ljubezenske romane in trenira karate. Je najstnica, ki se spopada z zaljubljenostjo in odvečnimi kilogrami. Zaljubljena je v Matica in meni, da je v šoli preveč učenja. Rada se opazuje v ogledalu in se lepotiči. Na morju je neprestano ponavljala, da je predebela za kopalke, vendar jo je Jakob tolažil, da to ni res, zato mu je kupovala sladoled. Tako postaneta prijatelja, kar pa Anici ni preveč všeč. Z Anico se radi prepirata, vendar si v težavah stojita ob strani. Anici rada ponagaja in se iz nje norčuje ter jo kdaj tudi podcenjuje, vendar starši skušajo to preprečiti. Kljub temu pa ima Mojca Anico zelo rada in obljubi ji, da jo bo vedno branila, če ji bo kdo želel storiti kaj hudega.

Jakob je Aničin najboljši prijatelj. Star je sedem let in stanuje v sosednji ulici. Ko je imel pet let, mu je mama umrla v prometni nesreči, vendar pravi, da se z njo pogovarja vsak večer. Jakob živi z očetom, na katerega je zelo navezan. Na trenutke je nekoliko bolj ranljiv in nežen, vendar se izkaže za pravega, dobrosrčnega in simpatičnega prijatelja.

V analizo oseb sem vključila le tri like iz zbirke zgodb o *Anici*, saj najbolje prikazujejo pomen odnosov (z družinskimi člani in s prijatelji) in v zgodbah se največkrat spopadajo z odkrivanjem sveta odraslih in reševanjem problemov, ki se ob tem pojavijo. Vse tri osebe so s svojo osebnostjo, z obnašanjem in vlogami dokaz, da vse otroke pestijo enaki problemi in vprašanja, s katerimi naj se otroci ne bi znali spopasti. Ob tem je pomembno spoznanje, da je treba otrokom ponuditi zgodbe, iz katerih bodo razbrali odgovore na »težja« vprašanja in bodo spoznali realni svet. Ob tem je pojmovanje otroštva spremenjeno, saj ne gre več le za prebiranje knjig, iz katerih otrok ne bo črpal pomembnih naukov, ampak bo vsaj do neke mere spoznal, v kakšnem svetu živi. Seveda so ti nauki in odgovori na vprašanja posredovani na otroku prijeten in razumljiv način, vendar mu starši in vzgojitelji ob tem ne smejo zatiskati oči pred realnim svetom, saj otroci niso sposobni abstraktnega mišljenja in se v učenje vključijo prek izzivov, ki jim jih prinašajo resnični problemi.

Fokalizacija

V zbirki so v fokusu vseh besedil prisotni nauki in resničnostne situacije, iz katerih otrok lahko spozna, kako se je v resničnih situacijah mogoče spopadati s težavami. Nauki in zgledi so podani prek zornega kota avtorice in odraslih oseb (staršev, učiteljev).

»Zakaj je tako hudoben? 'Saj ni hudoben,' se je nasmehnila mama. 'Samo strah ga je.' 'Strah?! Kako?! Strah je bilo vendar mene in Jakoba in vse druge!' se je začudila Anica. 'Ravno zato. Tisti, ki jih je strah, se tolažijo s tem, da se jih drugi bojijo. Potem se počutijo močne in pogumne. Poiščejo take, ki se bojijo zase in za koga drugega. Take majhne deklice in dečke imajo najraje. Sicer pa se vsak česa boji'« (Muck 2003: 61–62).

Maria Nikolajeva v prispevku *Verbalno in vizualno: slikanica kot medij* pravi, da je »'zorni kot' v naratologiji izraz, ki označuje domnevne položaje pripovedovalca, oseb in implicitnega bralca« (Nikolajeva 2003: 13). Začetna avtoričina perspektiva je panoramska, saj je tako predstavljen problem, v zgodbi pa je mogoče zaslediti tudi Aničin zorni kot, ki je nekoliko bolj naiven in tipično otroški. Aničin zorni kot je natančno izrisan, saj je največkrat sama postavljena pred težavo, ki jo skuša rešiti. Ob bok Anici so postavljene tudi druge osebe (starši, Jakob, Mojca ...), ki navadno zavzamejo drugačen zorni kot. Fokalizatorjev oziroma pogledov na problem je torej več, kar pomeni, da stvari niso izražene enoplastno, temveč z različnih vidikov. Aničini problemi so namreč precej bolj zapleteni kot se zdi na prvi pogled. Za Anico, ki je še otrok, so vsi problemi veliki, zato množica zornih kotov ustreza tudi njenemu pogledu na dogodek ali problem. V zgodbah je prisotna globinska fokalizacija, ki jo mora otrok prepoznati. Ker pa so besedila namenjena otrokom, so nauki razloženi na njim razumljiv način. Pomembno je, da se bralec oziroma otrok oprime glavne niti zgodbe, ji sledi in jo nato razume. Maria Nikolajeva poudarja, da lahko (v njenem primeru v slikanici) naletimo na »neskladje med verbalno in vizualno perspektivo. Medtem ko se besedilo pogosto pretvarja, da zagovarja otrokov zorni kot, je perspektiva vizualne pripovedi pravzaprav zorni kot blagohotno vzvišenega odraslega« (Nikolajeva 2003: 14). Iz zbirk je razvidno, da je upoštevana otrokova perspektiva, saj je za otroka problem kompleksen, ne pa klišejski. Zunanjo perspektivo potrjujejo tudi ilustracije, saj Anico »gledamo« iz bralčeve perspektive. Tudi pripovedovalec gleda na dogajanje od zunaj kot na predmet, ki stoji pred njim z razvidnimi obrisi, tako da lahko natančno razločuje in opisuje osebe, dejanja, okolje in govor oseb. Po mnenju Marie Nikolajeve (2003) morajo biti avtorji posebno pazljivi v delih, ki so namenjeni mlajšim bralcem, saj gre za bralno neizkušeno publiko. Uporaba dveh različnih oblik fokalizatorjev je lahko za mladega bralca prezahtevna (Nikolajeva 2003: 14). Ob tem pa menim, da Desa Muck kljub uporabi zunanje fokalizacije, ko je vidno polje razširjeno,

otrokom ponudi veliko podatkov. V zbirki zgodb o *Anici* gre za omejeno introspekcijo pripovedovalca, saj Anica ni direktna opazovalka svojih čustev in hotenj, vendar je mogoče opaziti subjektivni zorni kot. Tako kot Maria Nikolajeva trdi za ilustracije v slikanici, velja tudi za celotno zbirko zgodb o *Anici*, da imajo tudi ilustracije »možnost dogajanje prikazati z najširšega zornega kota« (Nikolajeva 2003: 14).

Nanizanka *Anica*

Knjižna uspešnica, ki v desetih zgodbah opisuje pomembne dogodke, velike in male težave v življenju osemletne Anice, je leta 2008 prišla tudi na male zaslone. Po zbirki *Anica* so v okviru Otroškega in mladinskega programa RTV Slovenija posneli nanizanko *Anica*, ki se je predvajala na prvem programu RTV Slovenija. Snemali so v Ljubljani, na Šobcu in v Polhovem Gradcu. Posneli so devet delov.

Glavno vlogo v nanizanki je odigrala takrat devetletna Maša Remškar iz Trziča. Ob njej so igrali še: Valter Dragan, Urška Hlebec, Nina Žvanut, Nik Perme, Igor Žužek, Nataša Tič Ralijan in Gašper Tič. Urednik otroškega in mladinskega programa je bil Milan Dekleva.

Nanizanka naj bi upodobila Aničine velike in male težave, prek katerih glavna junakinja odkriva vlogo in pomen njenih najbližjih: očeta, matere, najboljšega prijatelja in sestre pa tudi sebe, svoje vrline in svoje slabosti – ljubosumje, ljubezen, tekmovalnost, bolečino, strah in dobroto. Sama sem najprej prebrala celotno serijo zgodb o *Anici* in si šele nato ogledala nanizanko. V nanizanki pravega duha lika glavne junakinje nisem zasledila. Anica naj bi bila navihana, zabavna in igriva deklica. Tega v nanizanki nisem začutila. Tudi lik tete je povsem drugače prikazan kot v knjigi, kjer ima nekoliko bolj pozitivno vlogo, vseeno pa bolj vsiljivo in na koncu tudi prijazno. V nanizanki je teta prikazana izredno sočutna, ljubka in zdi se, da jo Anica že na samem začetku sprejme. Res je, da so med knjigo in nanizanko vedno prisotna neka odstopanja, vendar menim, da pri igralcih oziroma likih to ne bi smelo biti tako opazno. Zanimivo je, da je v nanizanko vključene veliko moderne tehnologije, kot sta na primer mobilni telefon in slušni aparat, česar v knjigi ne zasledimo. To je povsem razumljivo, saj otroke bolj pritegne »moderen« način življenja. Zdi se mi prav, da je v zbirki poudarjeno, da je mogoče živeti tudi brez interneta, mobilnih telefonov in podobnih naprav, in to daje literarnemu delu posebno vrednost in težo. Takih in podobnih odstopanj je med zbirko in nanizanko veliko. Povsem razumljivo je, da nanizanke in filmi največkrat povsem ne sledijo izvirnemu literarnemu delu, vendar menim, da je celotna zbirka zgodb o *Anici* pisana na otroku prijazen način in ob prebiranju se le-ti počutijo varne ter tako skozi različne situacije, v katerih se znajdejo in spoznavajo kaj je prav in kaj ne.

5.2 Fantastična pripoved

5.2.1 Slikanica

Slikanica je otroška knjiga s slikami brez besedila ali s kratkim besedilom, v njej se besedilo in ilustracija dopolnjujeta.

Matjaž Kmecl v *Mali literarni teoriji* navaja definicijo slikanice: »V ožjem pomenu knjiga slik, predvsem za otroke; slikam je največkrat dodano besedilo, verzificirano ali v prozi, ki ponavadi le komentira sliko, pri dobrih slikanicah pa skupaj z njo pomeni učinkovito celoto« (Kmecl 1996: 307).

Širša definicija slikanice je po Mileni Milevi Blažić oblika knjige, »ki zajema različne književne zvrsti in vrste, od ilustrirane knjige, knjižnega slikarstva do slikanice brez besed« (Blažić 2006: 669). Ožja definicija pa »pojmuje slikanico kot sintezo besedila (kratke pripovedne proze) in ilustracij« (Blažić 2006: 669).

Slikanico lahko definiramo kot knjigo, namenjeno mladim bralcem v predbralnem in začetnem bralnem obdobju, vendar je po letu 1990 slikanica postala tudi branje za odrasle (France Prešeren, *Lenora*).

Milena Mileva Blažić je slikanice razdelila glede na vrsto, avtorja in odnos med besedilom in ilustracijo.

Poznamo več vrst slikanic:

- leporello (kartonska zgibanka),
- slikanica s tankimi listi,
- slikanica iz različnih materialov (blago, plastika, les).

Slikanice delimo tudi glede na avtorja:

- avtorska slikanica,
- avtor in ilustrator.

Odnos med besedilom in ilustracijami je lahko različen:

- slikanica brez besedila,
- slikanica z besedilom,
- mladinska besedila brez ilustracij,

- slikopisi,
- stripi.

Tako poznamo klasično slikanico, kjer je prisotna klasična knjižna ilustracija in so ilustracije samostojne slike. Poznamo slikanice z ilustracijami »čez rob«, kjer gre za združitev ilustracije in besedila, ter slikanice, kjer je besedilo del ilustracij (Blažič 2006).

Marjana Kobe v prispevku *Pogledi na mladinsko književnost* poudarja, da slikanica išče intenzivnejšo komunikacijo z otrokom in na tekstovni ravni še bolj tematizira otroštvo kot doživetje in izkustvo. Tako je vidno poudarjanje senzibilnosti sodobnega otroka, ki je drugačna, kot je bila nekoč. Ob tem posega v svet otrokove ustvarjalne in domišljajske igre ter v otrokovo srečanje z realnim svetom (Kobe 1987).

Pravljica *Kakšne barve je svet* in sodobna povedka *Kokoš velikanka* sodita med kratka iracionalna besedila, namenjena otrokom. Besedili vsebujeta neresničnostno motivacijo in se razlikujeta od ostalih otroških del Dese Muck po tem, da nista realistični besedili. Pri obeh delih gre za slikanico z besedilom s tankimi listi, avtor in ilustrator pa sta različna.

Kakšne barve je svet (2002)

Gre za slikanico, kjer je vidno ukvarjanje z drugačnostjo. Peter in Rozi sta krtka, ki si priskrbita očala, da lahko gledata svet na zemlji. Mama ju posvari, da so krti ustvarjeni za življenje v rovih, a krtka vseeno radovedno vztrajata na zemlji. Srečata razne živali, ki se prepirajo, kakšne barve je svet. Vsaka žival vidi druge barve. Kokoš zahteva, da krtka delata, če želita živeti na zemlji. Krtka srečata tudi živalske samce, ki jih napačno poimenujeta: kozel – kozjek, bik – kravjak ... (pojav besedne komike). Ko se zvečer vrneta v rov, skleneta, da se ne bosta nikoli več vrnila na površje. Kljub temu pa se že začneta pogovarjati o tem, da je svet, ki je prepojen z barvami, lep in enotna sta si, da je tudi tema v rovih lepa.

Kokoš velikanka (2007)

Slikanica pripoveduje o kokoši Mimi, ki je bila velika kot Šmarna gora. Živela je v času, ko je bilo vse zelo veliko (kokoš je bila večja od dinosavrov). Ker so bili ljudje dobri do nje, se je z njimi dobro razumela. Večkrat so ji priskočili na pomoč, zato jim je dobroto vračala s pomočjo pri delu na poljih. Nekega dne pa je Mimi izlegla jajce, ki so si ga ljudje hoteli prilastiti. Kokoš jim je to namero zamerila in ko se je izlegel piščanec, sta skupaj pobegnili,

saj ga je želela obvarovati pred ljudmi. Nastopila je ledena doba in ljudje so se neprestano prepirali za zemljo, kot to počno še danes. Avtorica tako pojasni, da je prav zato oblika Slovenije podobna bežeči kokoši, saj beži pred pohlepniimi ljudmi. Čeprav gre za izmišljeno pravljico, delo vsebuje tudi nekaj resničnih podatkov, kot so: oblika naše države in resnični kraji. Tako je v delu uporabljena oblika pripovedke, s katero avtorica pojasnjuje obliko naše države. Knjiga je tudi prevedena v angleščino, prevod pa je podan na drugi strani knjige. Delo sta ilustrirala Polona Kunaver Ličen in David Ličen.

5.3 Literarno-informativna literatura

5.3.1 Slikanica

Čudež v operi (2001)

Gre za informativno slikanico, saj vsebuje informativne vložke o operi, njenih sestavinah in izvedbi. Glavna literarna junakinja je prvošolka Julija, ki gre s teto v opero. Opera se ji zdi dolgočasna, vendar se potruzi pokazati veselje, saj jo teta po obisku opere odpelje v slaščičarno. Teta Albina v opernih predstavah zelo uživa in občuduje opernega pevca Orlanda, v katerega je zaljubljena. Neko nedeljo, ko se zopet odpravita v opero, pride k Juliji operna miška Operela, oblečena v rožnato baletno krilce in obuta v baletne copatke. Operela Juliji razkaže celotno operno hišo in ji razloži dogajanje v njej. Pove ji, kaj je uvertura, kdo je dirigent, katere moške in ženske glasove poznamo. Popelje jo tudi v zaodrje, kjer Julija spozna vse prostore (garderobo, šivalnico, delavnico) in poklice (inspicient, šepetalec). Julija se tik pred koncem prvega dejanja vrne nazaj v svojo ložo k teti. Operela nadaljuje s svojim delom, saj pomaga reševati zaplete, ki se zgodijo med predstavo. Tako Julija s popolnim znanjem o operi začne opero tudi ceniti in uživa med predstavo. Ko se vrne domov, je mama izredno presenečena, ko jo Julija prosi, če bo smela tudi naslednjo nedeljo s teto v opero.

Avtorica skozi pravljичno perspektivo poda razumevanje opere in njenega dogajanja. Gre torej za poučno besedilo. Vlogo pripovedovalke ima v tem delu miška Operela, saj gre za pravljичno formo. Prav tako kot v predhodno navedenih slikanicah, gre tudi pri tej za slikanico z besedilom s tankimi listi, avtor in ilustrator pa sta različna.

6 Analiza mladinskih proznih del

6.1 Realistični romani

Desa Muck je svojo pisateljsko pot v mladinsko književnost pričela s tremi dekliškimi romani: *Pod milim nebom*, *Hči lune* in *Lažniva Suzi*. V vseh treh delih je glavni lik najstnica, ki je v občutljivem obdobju odraščanja in išče pot v odraslost, ob tem pa zaide v napačno smer. Tako smo priča begu od doma, spoznanju prave ljubezni in bolečine, ki jo ljubezen prinaša, ter pastem lažnivosti. Vsem trem literarnim junakinjam uspe premagati težave, zato se zgodbe razpletejo srečno.

6.1.1 Mladinski roman

Mladinski roman je namenjen mladim med dvanajstim in sedemnajstim letom starosti. Prav zato ga lahko uvrstimo v prehodno literaturo, saj je umeščen v obdobje, ko mladostnik odrašča in teme v mladinskih romanih postajajo drugačne kot v otroški literaturi. Drugačne so tudi književne osebe in pristopi k tematiki. Ne zasledimo več opisov lahkotnega otroštva in konec ni nujno srečen.

Pri realističnem mladinskem romanu velja epska notranja forma, ki se približa najstniku v zadnjem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole in v srednji šoli. V teh daljših proznih besedilih gre za poseganje v življenje odraščajočega najstnika. Ker so mladostniki v tem obdobju psihično bolj razviti in imajo več izkušenj, lahko dosežejo nivo razumevanja daljših in bolj zapletenih književnih del.

V mladinskem romanu je glavni literarni lik natančno opisan in prav tako kot bralec, se tudi sam spopada s tegobami v puberteti. Književna prostor in čas sta natančno določena. Pripovedovalec je največkrat prvoosebni, saj gre za glavni literarni lik, ki pripoveduje o svojem življenju. Ker gre ob tem za opis zasebnega življenja, se mlad bralec z njim lažje poistoveti. Snovno-motivno se mladinski roman na Slovenskem kaže v štirih žanrih, vendar je v mladinski književnosti izredno prisoten žanrski sinkretizem.

Mladinski roman je posebna prozna vrsta, saj se loteva zahtevnejših tem. Najstnik se spopada z zapletenimi situacijami, odraščanjem, puberteto in dejstvom, da ni vedno srečnega konca.

V okvir mladinskega romana spadajo tudi druge oblike romana za mlade: zgodovinski mladinski roman, fantastični roman, kriminalni roman, družinski roman in adolescentski roman. Izraz adolescentski se uporablja za pomen specifične pojavne oblike modernega mladinskega romana. Tak roman ne vsebuje tipiziranih literarnih likov, ampak koncept novodobnega romana, kjer so osebe individualne in nenadomestljive, osredotočen pa je na psihični notranji svet glavnih oseb. Darja Lavrenčič v magistrskem delu *Tabuji v slovenski mladinski prozi* dodaja, da so prisotne »moderne tehnike psihološke pripovedi, kot so prvoosebna pripoved, notranji monolog, sanjske sekvence in drugi simbolni svetovi ter nezavedno, kar je bilo v preteklosti skoraj izključno v domeni literature za odrasle bralce« (Lavrenčič 2000: 45).

Za večino mladinskih romanov je značilen glavni lik dekleta v prvoosebni izpovedi. Razlog za to je verjetno, da fantje težje izražajo svoja čustva in tudi dekleta so večinoma pogostejše bralke takih knjig. Tako se z glavno junakinjo lažje poistovetijo.

Pod milim nebom (1993)

Gre za avanturistični roman, kjer zasledimo prvoosebno pripoved glavne junakinje Vlaste Korošec. Začetek knjige vsebuje posvetila avtorice hčeri, nato pa še predgovor, ki je pravzaprav Vlastino razmišljanje o pisanju knjige. Gre za sintetično pripovedno tehniko, ki vsebuje veliko dialogov. Glavna tema je beg od doma. Učenka 6. c razreda se odloči, da bo pobegnila od doma v Ameriko, kjer naj bi uspela kot pisateljica in igralka. Na pot bi šla tudi njena prijateljica Taja, zato dekleti skujeta načrt. V Kopru bi se kot slepi potnici vkrcali na čezoceansko ladjo. Kmalu se zavesta, da beg od doma ni tako enostaven, kot sta sprva mislili. V Piranu spoznata tri brezdomce, ki se jima zdijo svobodni in prijazni ljudje. To srečanje jima sprazni denarnico in že hrepenita po domu. Domov se bojita vrniti, saj verjameta pričevanju enega od brezdomcev, ki pravi, da vse ljudi, ki bežijo od doma, zaprejo v popravne domove. Tako imata dekleti dodaten razlog za beg. Odločita se, da se bosta peš odpravili do Reke, kjer bi se vkrcali na čezoceansko ladjo. Policija ju ves čas lovi in išče, dekleti pa se dobro skrivata. Med peš potjo do Reke se ustavita pri Poreču, kjer se odločita nastaniti. Tako naključno srečata trinajstletna fanta, Marjana in Rudija, ki prav tako bežita od doma. Sledi retrospektivni vložek, saj fanta zaupata svoji tragični zgodbi. Med seboj se spoprijateljijo in že lahko zasledimo motive prve ljubezni med Vlasto in Rudijem ter med Tajo in Marjanom. Ker sta dečka namenjena v Grčijo, se dogovorijo, da bodo skupaj potovali, si nabrali dovolj denarja in se nato vsi štirje skupaj odpravili še v Ameriko. V nadaljevanju jim zmanjka hrane, tako da se po parih odpravijo po nakupih v Poreč, da jih policija ne bi odkrila. Ker Vlasta domov pošlje razglednico, policija hitro ugotovi, kjer se otroci skrivajo. Zgodba se razplete tako, da gre Rudi živeti k babici, saj ga starši ne marajo, Marjan gre v dom, Tajo pa preprišajo na drugo osnovno šolo, da se ne bi več družila z Vlasto. Vlastinim staršem je žal, da sta hčer zapostavljala in ji pobeg odpustita.

Deklici prideta do spoznanja, da jima samo dom lahko nudi potrebno toplino in varnost. Dogodivščina ju napolni z boljšim razumevanjem pasti zunanjega sveta in začneta ceniti norme družinskega okolja.

V knjigi je vidna uporaba slenga, pogosti so paradoksi, zamolki in najstniške fraze. Zanimiva je tudi situacijska komika, saj se Vlasta najprej zaljubi v Marjana, nato v Rudija in ob tem je vedno prisoten enak opis čustev. Prvoosebna pripovedovalka se v kočljivih in težkih situacijah oprijema humorja. Verjetnostna motivacija bega od doma je prikazana v slikovno-scenični perspektivi. Književni prostor se nenehno spreminja (Ljubljana, Koper, Piran,

Portorož, Savudrija, Poreč), književni čas pa je omejen na tri tedne (druga polovica maja in prvi teden junija) (Haramija 2009).

Delo naj bi sodilo pod avanturistično pripoved, vendar kot pravi Dragica Haramija v prispevku *Sedem pisav*, avtorica vseeno na nevsiljiv in nemoralizirajoč način poskuša najstnikom prikazati stiske, s katerimi se morajo oziroma se lahko srečajo na begu od doma. Dejstvo je, da si med begom nakoplješ še več težav kot sicer.

Lilijana Burcar v prispevku *Pod milim nebom pustolovskega romana – dekliški liki in njihovo nelagodje* trdi, da nelagodje obeh junakinj izvira iz odsotnosti ženskih likov v tradicionalnem pustolovskem romanu. Povezava dom–odhod–vrnitev poudarja odraščanje. Naspluh ženski liki v pustolovskih romanih nastopajo v povsem simbolni vlogi, saj niso samostojne zaokrožene osebnosti, ampak obstajajo le v navezi z moškim likom. »*Pod milim nebom* skuša odpraviti za bralke nelagodno zaznavanje ženskosti v pustolovskih romanih, ko na čelo dogajanja postavi deklici, Vlasto in Tajo« (Burcar 1999: 31). Tako naj bi se ta knjiga od klasičnega pustolovskega romana poleg poigravanja z ženskimi liki razlikovala v dogajanju tudi zaradi prepletanja s primesmi kriminalne pripovedi (beg od doma se sprevrže v skrivanje pred policijo), pretirane romantičnosti in robinzonade (preživetje v opuščeni vasic). Lilijana Burcar je tak princip poimenovala »žanrska prepletanka«, saj razpira bralčev linearni potek razporejenih podatkov v besedilu v novo razsežnost.

Protagonistki

Vlasta in **Taja** sta glavni junakinji romana. Sta osnovnošolki, ki zaradi nevzdržnih razmer želita pobegniti v Ameriko. Pravzaprav gre za povsem nasprotujoča si glavna lika, ki skupaj postaneta eno in prav njuna nasprotja pozitivno delujejo na njun prijateljski odnos. Vlasta je nekoliko divja, pogumna, uporniška in avanturistična. Meni, da je po videzu grša od Taje. Taja pa je Vlastino pravo nasprotje – je lepa, mirna in ubogljiva najstnica. Je tudi pametna in nekoliko bolj razgledana od Vlaste. Obe imata visoko zastavljene cilje, ki jih skušata na vsak način uresničiti. Vlasta sanja o igralski karieri v Ameriki, Taja pa o poklicu astronautke. Ker se doma ne počutita najbolje, menita, da se bo vse spremenilo, če odideta v svet. Naivno verjameta v boljši svet onstran luže in neprestano ponavljata, da bosta prav kmalu postali veliki zvezdi v tujini. Med begom se dokazeta kot zelo vztrajni in pogumni dekleti, kljub temu da ju kdaj pa kdaj zajameta strah in panika. Odlično se znajdetata v raziskovanju in iskanju hrane ter strehe nad glavo. Prav naivnost in nevednost pa ju stane »svetovne slave«, saj s poslano razglednico razkrijeta, kje se skrivata. Na koncu romana sta deklici ločeni, saj Tajini

starši menijo, da je Vlasta slab zgled zanjo. Prepričani so, da je Vlasta Tajo prisilila v beg, a ta je odšla prostovoljno. Morda je le naivno verjela v sanje.

Hči lune (1995)

Hči lune je ljubezenski mladinski roman, katerega dogajanje je razdeljeno na dve vzporedni zgodbi: Lučkina realistična zgodba in sanjska zgodba o Lucijani Asteriji. Sanjska zgodba naj bi nekoč postala Lučkin roman. Zgodbi sta ločeni tudi grafično, tako da je bralcu povsem jasno, katero spremlja. Poleg obeh zgodb so v knjigi prisotni še Lučkini monologi oziroma pogovori z luno.

Lučka je petnajstletna najstnica s povprečnim življenjem, vendar je posvojena. Krušna starša sta nanjo zelo ponosna, Lučka pa ima kot vsako odraščajoče dekle težave s samopodobo. Književni čas je kratek, saj se zgodba odvija ob zaključku osnovne šole in ko Lučka vstopi v prvi letnik gimnazije. Književna prostora sta Ljubljana (Lučka tam živi) in vas na Dolenjskem, kjer najstnica preživlja počitnice pri Omi. Že prvi dan pri Omi se Lučka spre s sosedovim Binetom, saj ji je zopr in grd. Krištof pa se ji zdi Binetovo pravo nasprotje, zato ga Lučka vzljubi. Skozi celotno zgodbo spremljamo njena ljubeča čustva do Krištofa, po drugi strani pa opise njegovih narcisoidnih in egoističnih dejanj. Krištof in Lučka se odpravita k izviru zaljubljenecv, kjer Krištof spi požirek vode, kar po neki pripovedki pomeni večno združitev dveh duš. Nato se Lučka in Krištof poljubita, odpravita se domov, a se izgubita ob neurju. Najdeta ju Bine in Krištofova sestrična. Še pred tem Lučka doživi Krištofovo zmerjanje in ponižanje. Ob tem spozna, da je ljubezen do njega umrla, in sprevidi, kakšen je Krištof v resnici. Lučka na koncu ugotovi, da je Bine pravi fant zanjo. Ko se poljubita, se zave, da bo njuna ljubezen zaznamovana za vedno. Ob koncu pripovedi se tudi Lucijana v fiktivni zgodbi sreča z resnično ljubeznijo.

Protagonistka

Lučka je štirinajstletna deklica, ki je izredno romantična. Ima bujno domišljijo in rada sanjari. Je pravo mestno dekle, ki na sebi opazi le kritične točke, ob tem pa spregleda, da se razvija v privlačno osebo. Nekoliko je tudi naivna, kar se vidi predvsem v njeni zaljubljenosti do Krištofa, za katerega meni, da je najlepši in najboljši fant na svetu. Seveda kasneje spozna, da to ne drži, saj razočarana sprevidi Krištofovo nesramnost in posmehljivost. Lučka je posvojena, vendar ji to ne povzroča nobenih težav. V težkih trenutkih se rada zateče k luni, ki jo ima za nekakšno duhovno mater. Z njo se pogovarja in ji zaupa. Ob tem nastopi vzporedna zgodba, v kateri nastopa Lucijana Asterija. Piše jo Lučka, saj gre za zrealjenje njenega ljubezenskega hrepenenja. Lučka je namreč močno zaljubljena v Krištofa, vendar spozna, da je pravi fant zanjo sosedov Bine, za katerega je menila, da je Krištofovo pravo nasprotje: grd,

nasilen in nesramen fant. Spozna, da je v resnici Krištof tak in z Binetom si priznata večno ljubezen. Na podlagi izraženih čustev in dogodkov ugotovimo, da je Lučka nežna in romantična oseba.

Lažniva Suzi (1997)

To je zgodba o najstnici Suzani, ki končuje osnovno šolo. V šoli se ne trudi dovolj in nima delovnih navad. Njena velika ljubezen, sošolec Zoran, je zaljubljen v drugo dekle. Suzi gre torej vse narobe. Prek analitične zgodbe izvemo, kako se je Suzi znašla v takem položaju. V sedmem razredu se je namreč prepisala na osnovno šolo, ki jo sedaj zaključuje. Na novi šoli si je želela ustvariti novo podobo in tako vzbuditi pozornost sošolcev. To ji je lahko uspelo le z lažmi. Lagala je o tem, kako so doma premožni (v resnici so živeli v majhnem stanovanju brez kopalnice), o vplivnosti njenih staršev in njihovih poklicih (realno pa so ti opravljali slabo plačane poklice) ter o fantu in spolnih izkušnjah (dejansko ni imela ne fanta ne spolnih izkušenj). Ko jo sošolka po naključju razkrinka, je Suzi izločena. Da bolj in bolj tone v težave, povzroči še povsem nespametna izguba nedolžnosti, strah pred nosečnostjo in obisk pri ginekologu, ko izve, da ni noseča. Sledi čas srednje šole. Suzi sprejme to kot novo življenje, novo priložnost, zato se odloči, da ne bo več lagala. V srednji šoli nihče ne ve za njeno preteklost. Nekaj časa zdrži brez laži, nato pa se zaplete z Matjažem. Njuna ljubezen je prav tako tragikomična in razideta se ravno na dan, ko Suzi umre oče. Tako žalostna, osramočena in osamljena vidi izhod iz težav le v samomoru. Pravočasno jo najde mama in jo reši. Suzi veliko razmišlja o življenju in obiskuje terapije. Zgodba se zaključí, ko pride iz bolnišnice in ob tem spozna, da ji življenje ponuja novo priložnost. Življenje se ji zazdi lepše in začne ga bolj ceniti. Spoprijatelj se z Matjažem, v šoli ima le en popravni izpit, uspe pa tudi na gledališkem področju. Ko se sprehaja po Ljubljani, k njej pristopi študent Peter in jo vpraša, kako se pride do študentskega naselja. V tistem trenutku mu Suzi odvrne, da se imenuje Glorija in da je lažnivka. Ob tem se bralcu ob koncu zgodbe zazdi, da bo Suzi morda svoje laži tudi uresničila.

Glede na avtoričin dosedanji opus je roman *Lažniva Suzi* drugačen, saj prikazuje temnejše in resnejše plati odraščanja. Avtorica je v zgodbo o Suzi vključila tudi tabu teme: alkoholizem v družini, socialno bedo, poskus samomora in izgubo nedolžnosti. Ta roman velja za enega prvih, ki je v slovenski mladinski književnosti nadaljeval vprašanja, ki so se ob koncu drugega tisočletja komajda začela pojavljati na Slovenskem. Za tem romanom je nastala cela množica socialno-psiholoških romanov, s katerimi doseže mladinska literatura detabuizacijo. Lik Suzane je natančno izrisan, postavljen v realno mestno okolje, »ki zaradi nevzdržnih socialnih razmer in odtujenega odnosa med družinskimi člani beži v laži, te pa se izkažejo kot njena največja težava« (Haramija 2009: 106).

Gre za prikaz odraščanja in težav, ob tem pa avtorica zavzema zanjo značilno humorno držo do sveta. Roman je bil nagrajen tudi z nagrado večernica.

Protagonistka

Suzi je osnovnošolka, ki si na novi šoli želi najti svoje mesto, si pridobiti naklonjenost in postati lepa, pametna, izkušena ter zaljubljena. Ob tem se zaplete v laži in tone vse globlje. Ker je živel na mestnem obrobju, je po prihodu v Ljubljano občutila osamljenost in drugačnost. Je izredno domišljava, polna zanimivih in norih idej. Zaradi laži postane osamljena in izločena iz družbe. Nikjer ne najde podpore, saj jo poleg sošolcev zavrača tudi družina, ki propada. Suzi poseblja nevzgojeno najstnico, ki je rojena za težave. Srečuje se z odraslimi problemi, kot so poskus samomora, alkohol v družini, dvomi o nosečnosti idr.

6.2 Realistična proza

6.2.1 Kratka proza

Sama doma (2001)

Sama doma je za razliko od drugih realističnih romanov mladinska kriminalka. Štirinajstletna Laura prvič ostane doma sama, zato na njen dom sošolka Kamela pripelje veliko neznanih vrstnikov, ki priredijo zabavo. Mladostniki popivajo, razgrajajo, vse razmečejo in umažejo. Na zabavi Laura spozna Luko, ki ji postane všeč. Nato se pojavi Veronika, Lukovo nekdanje dekle, ki hoče zaradi njega storiti samomor. Po nenačrtovani zabavi se neznanci odpravijo domov, nato pa se v hišo zatečeta pobegla kaznjenca Lado in Mičo, ki sta na begu pred roko pravice. Da bi bila bolj varna, Lauro ugrabita in jo vzameta s seboj. Ugrabiteljem se pridružijo tudi Ladova mama, kaznjenelec Djuro in njegov brat Robi, ki skrbi za vse prisotne. Kot talko ugrabijo še duševno zaostalo Mojco. Na begu doživijo veliko dogodivščin. Pristanejo v Kopru, kjer naj bi se vkrcali na čezmejno ladjo, a jih tam ujamejo specialci in policija. Kasneje policija uspešno razreši Laurino ugrabitev.

Za kriminalko je značilna sintetična zgodba, ki je razdeljena na poglavja, pred vsakim poglavjem pa je napisana točna ura dogodka. Književni čas je kratek, saj se celotna zgodba odvija od četrтка do nedelje. Književna prostora sta Ljubljana in Primorska. Gre za avanturistično prozo.

Protagonistka

Laura je tipična najstnica, vendar ne izrazita upornica. Je povprečno dekle, naivno in željno novih dogodivščin. Kljub temu pa ne želi početi slabih stvari, saj noče prizadeti staršev. Med ugrabitvijo je pogumna in ne izgubi upanja v srečen konec. Le nekajkrat skorajda podleže pritiskom in začne verjeti v smrt, vendar moč in upanje najde v želji po osvoboditvi. Izkaže se kot sočutna in prijetna oseba, saj neprestano skrbi za prav tako ugrabljeno umsko prizadeto Mojco. Naivno se zaljubi v Luko, vendar na koncu spozna, da je povzpetnik.

Analiza protagonistov vseh treh resničnostnih mladinskih romanov in mladinske kriminalke

Zanimivo je, da je v vseh omenjenih delih glavna junakinja najstnica, ki hrepeni po novih izzivih, poznanstvih, izkušnjah in odraslosti.

»Le nekaj sošolk je že imelo fante, kakega tipčka iz sosednjega razreda. Otročki, kakršni so bile same. Zato si je Suzi izmislila Vida. Zamislila si ga je takole: dolgi, svetli lasje, oči zelene kot dno steklenice, obrnjeno proti soncu, zagorel, beli zobje, visok, študent drugega letnika filozofije, atlet, fantastično igra klavir in sintesajzer v nekem bendu in pozna vse pomembne ljudi, božansko se poljublja, dalj ne gre, ker jo spoštuje« (Muck 1997: 10).

Prek prebiranja takih del lahko vsak mladostnik spozna sebi podobnega junaka in ga razume. Ko se zgodbe razpletejo, bralec izlušči glavne niti zgodbe in skuša razumeti pomen vseh podanih spoznanj ter se iz njih lahko kaj novega nauči. Zanimivo je tudi, da prihajajo vsa dekleta iz sodobnega mestnega okolja ali bližnje okolice, kjer so odraščala, in so tako postala del mesta in njegovih navad. Soočajo se z mnogimi problemi, ki jih skušajo skozi najrazličnejše situacije rešiti. Dejstvo je, da so dekleta v obdobju odraščanja, v času pubertete, zato se jim vse težave zdijo izredno težke in nerešljive. Največkrat najstnic starši ne razumejo in jim preveč ukazujejo. Ko se na primer Vlasta in Taja iz romana *Pod milim nebom* podata na beg, kmalu ugotovita, da so prisotne težave tudi drugje in da se jih nista rešili z begom od doma. Postavljeni sta pred nove ovire, ki jih morata prestati, če želita odrasti. Lučki iz romana *Hči lune* pa težave povzročata zaljubljenost in Krištofovo dekle. Suzana, glavna junakinja romana *Lažniva Suzi*, je rojena za težave. S svojo bujno domišljijo in lažmi se zaplete v velike težave, iz katerih ne vidi izhoda. Namerava storiti samomor, vendar na srečo spozna, da to ni pravi izhod. V kriminalki *Sama doma* pa se glavna junakinja Laura spopade z ugrabitvijo in spozna, da je potrebno poslušati starše in da njihovi nasveti niso prazni, ampak pomembni življenjski napotki, ki te usmerjajo. Na koncu zgodb vsi liki spoznajo, da so zmotno ravnali in da obstajajo v življenju še večje ovire, ki pa jih še niso sposobni premostiti. Zato je bolje, da se prepustijo mladosti in zaživijo normalno najstniško življenje.

Književni prostor je v vseh treh romanih in v kratki prozi postavljen v kraje na Slovenskem. Avtorica nam ponudi dogajanje v vsem poznanih krajih (Ljubljana, Ankaran, Piran ...), saj se mladi bralci tako lažje vživijo v celotno dogajanje in se z literarnimi liki podajo na skupno avanturo in iskanje novih dogodivščin. V romanu *Pod milim nebom* se glavni junakinji

zatečeta tudi na Hrvaško, natančneje v Savudrijo in Poreč, kjer se skrivata pred policijo. V romanu *Hči lune* je prostor okvirno določen, saj je omejen predvsem na dolensko podeželje, kamor se glavna junakinja Lučka odpravi na počitnice k Omi. Dogajanje v romanu *Lažniva Suzi* poteka predvsem v Ljubljani, zasledimo pa tudi Kranjsko Goro, kamor se Suzi odpravi na končni izlet. Kriminalka *Sama doma* je postavljena v več slovenskih krajev, saj gre za napeto kriminalno zgodbo, v kateri je glavna junakinja Laura ugrabljena in mora s svojimi ugrabitelji in z ostalimi ugrabljenimi bežati pred roko pravice. Dobravlje so njen domači kraj, pripoved pa se konča pri morju. Kraji v vseh omenjenih delih predstavljajo Slovenijo v malem in mlademu bralcu ponujajo pomen raznolikosti naše države in ob tem tudi zavedanje, da se na vsakem koščku Slovenije dogaja neka zgodba, ki je lahko zanimiva. Predvsem se mi zdi, da skuša avtorica podreti splošno mnenje o tem, da je vedno Ljubljana središče vsega dogajanja. Ob pestrem izboru književnega prostora se lahko vsak bralec, pa naj živi kjerkoli v Sloveniji, z lahkoto poistoveti z junakom, hkrati pa ima možnost odkrivati tudi nepoznane kraje.

Književni čas je v delih največkrat postavljen v čas šolskega leta ali poletnih počitnic. Predvsem je uporabljen sedanji dogajalni čas, saj tako mladi bralec lažje sledi zgodbi in se skuša vživeti vanjo. Identificira se z glavnimi junaki in z njimi sodeluje pri določenih aktivnostih. Čas poletnih počitnic predstavlja čas iskanja novih dogodivščin, saj se v tem času mladi sprostijo in doživijo posebne trenutke s svojimi sovrstniki. Največkrat se v tem času odpravijo v druge kraje, zapustijo svoj dom, ki je za njih »dolgočasen«, in gredo novim izzivom in poznanstvom naproti. Zgodba o *lažnivi Suzi* se odvija v času šolskega leta in času počitnic. Dogajalni čas je tako nekoliko daljši, zato pa je tudi celotno dogajanje za mladega bralca bolj pestro. Od vseh omenjenih del najbolj izstopa kriminalka *Sama doma*, saj je v njej dogajalni čas natančno določen. Ob vsakem poglavju sta podana dan in ura. Zgodba se odvija od četrтка, od 18.30, do nedelje, do 14.48, torej skupaj 68 ur in 18 minut.

Fokalizacija

V vseh treh mladinskih romanih in v kriminalki je mogoče zaslediti podobno perspektivo, saj je usmerjena prek pripovedovanja in značajev literarnih junakov. Maja Kodrič v prispevku *Naratološki vidik kratke in še krajše zgodbe* poudarja, da ja za »fokalizacijo vseeno, kdo govori, zanjo je relevantno samo, kje je nameščen fokus naracije« (Kodrič 2006: 355). Največkrat je fokus besedila usmerjen v resničnostne situacije. V vseh delih ni prisotna le

izpoved določenega literarnega junaka, temveč je mogoče zaslediti več fokalizatorjev. Poleg zornega kota, ki nam ga posreduje glavni junak, je v zgodbi mogoče zaznati tudi zorni kot avtorice in odrasle osebe, ki ponuja rešitve iz težav. Junakov zorni kot je tipično najstniški, saj je njegova podoba stvari in situacij, v katerih se znajde, zgolj enostranska, kot na primer glavna junakinja v romanu *Lažniva Suzi*, ki v lažeh vidi le dobro, saj meni, da ji pomagajo pri vključevanju v družbo in uveljavitvi lastne osebnosti. Dejstvo je, da je v teh romanih obvezen tudi zorni kot odraslega pripovedovalca oziroma v naših primerih avtorice, ki prikaže tudi ostale zorne kote določenih situacij. Avtorica tako v romanu *Lažniva Suzi* dokaže, da se z lažmi ne pride daleč, saj povsem drži rek, da ima laž kratke noge. Iz avtoričinega zornega kota so podana spoznanja, ki jih bralec oziroma najstnik razbere in jih razume kot rešitev v določeni situaciji. Teh spoznanj ne jemlje kot moraliziranje in »nakladanje«, temveč sprevidi, da literarni junak ne ravna prav.

Miran Štuhec v knjigi *Naratologija: med teorijo in prakso* povzema Gerarda Genetta, ko le-ta trdi, da je zunanja fokalizacija tista, »kjer je 'gledanje' usmerjeno oziroma osredotočeno le na zunanost pripovedovanega objekta« (Štuhec 2000: 55). Zunanja fokalizacija torej omogoča jasen pregled dogodkov in posredovanje pomembnih podatkov. Tako dobi dogajanje jasno sliko in bralec je deležen natančnega opisa oseb, dejanj in okolja. Prek vseh omenjenih mladinskih romanov in mladinske kriminalke je mogoče opaziti, da avtorica s svojim pogledom na problem najstnikom sporoča, kako se lažje spopasti s težavami, ki jih pestijo.

V nadaljevanju dela Miran Štuhec poudarja, da je globinska fokalizacija »naravno pogojena z obstojem avktorialne pripovedne situacije« (Štuhec 2000: 58). V analiziranih delih je prisotna torej globinska fokalizacija, saj prek vsevednega oziroma avktorialnega pripovedovalca izvemo vse resnice, dogodke in zastavljene cilje. Poleg tega so povsod jasno predstavljeni vsi dejavniki in okoliščine v določenih problemih. Globinska fokalizacija omogoča percepcijo zunanosti in notranosti opazovanega objekta. Maja Kodrič v svojem prispevku (2006) dodaja, da »pogled ne ostaja na površini, ampak je usmerjen globoko – v misli, čutenje in čustva upovedenih oseb« (Kodrič 2006: 355). Vsi glavni liki imajo omejeno introspekcijo, saj so njihova čustva in vedenje podana subjektivno, vendar ne neposredno.

6.3 Fantastična proza

6.3.1 Mladinski roman

Desa Muck je poleg ustvarjanja realističnih besedil posegla tudi po besedilih z neresničnostno motiviko. Avtorica ima v svoji bibliografiji tri fantastična dela. Dve sodita v otroško književnost, za mlade bralce pa je avtorica napisala fantastično besedilo *Kremplin*, ki po mnenju Igorja Saksida: »sodi brez dvoma po snovi in obliki med pomembnejše dosežke slovenske mladinske proze« (Saksida 2001: 451).

Kremplin (1996)

Igor Saksida v delu *Mladinska književnost* to besedilo označi kot romantično grozljivko. Dragica Haramija pa v prispevku *Sedem pisav* pravi, da gre za inovativno knjigo, saj vsebuje gotsko obliko romana³, kot podtipa grozljivega romana – nesmrtnost. Prisotni so opisi grozljivega in hkrati privlačnega Kremplinovega življenja. Tipična zgradba gotskega romana je v *Kremplinu* vidna tudi s stališča časovne perspektive, saj je sedanje dogajanje nasledek krivde iz preteklosti. V delu je viden preplet različnih žanrov – žanrski sinkretizem, prevladujejo pa značilnosti grozljivega romana (Haramija 2009).

Kremplin je izganjalec duhov in zlih sil. Gospa Petek najde v časopisu Kremplinov mali oglas in ga prosi za pomoč, saj se njej in dvanajstletnemu slepemu sinu Darijanu začnejo dogajati čudne stvari (okvara avtobusa, Darjanov padeč po stopnicah, izginotje družinskega albuma, bolečine v rokah). Tako se njihova življenja začnejo prepletati. Na prvem obisku Kremplin razloži svojo življenjsko zgodbo, ki ji lahko sledimo do konca romana. Skozi celoten roman se prepletata zgodbi iz sedanjosti in preteklosti. Kremplin pripoveduje o Evelin, o njenih prevarah in njegovem hrepenenju po njej. Razlaga tudi o svojem prvem srečanju z eliksirjem⁴ in tako se gotska zgodba prevesi v vampirsko. Kremplin in Evelin sta se znašla v gradu, kjer so živeli Sinuhe, njegova žena in hči. Z eliksirjem, ki ga morajo zaužiti vsakih sto petdeset let, so preživeli leta od Teb. Iz Teb so zbežali v Rim, Bizanc in proti severu Evrope. V vsakem mestu so ostali dvajset let, nato pa so se vselili v Krvoseški grad, kjer jih je Kremplin tudi spoznal. Ker so bili izredno drugačni, so povsod zbujali pozornost, le na Krvoseškem gradu so

---

³ Po študiji Katarine Bogataj - Gradišnik, *Grozljivi roman*. Gotska zgodba naj bi bila po njenem mnenju sestavljena iz dveh plasti: dogodki, ki so nenavadni, vendar ne čudežni, in pa poseg nadnaravnih sil in dogodkov. Značilni so prikazni, demoni, vampirji, magija in predmeti s čudežno močjo (Bogataj Gradišnik 1991).

⁴ Elikzir: 1. v srednjem veku tekočina, s katero so poskušali spremeniti nežlahtne kovine v zlato in srebro (SSKJ 1994: 197).

našli svoj mir. V srednjem veku se rodi Kremplin in odločijo se, da ne bodo več živeli, ker razpadajo. Ko zaužijejo eliksir, morajo ob tem piti ljudem kri, saj se jim kri drugače preveč strjuje. Sinuheova hči Gise se zaljubi v Kremplina, zato ga nauči brati. Čeprav Kremplin sovraži učenje in Gise, obenem oboje občuduje, kajti zdelo se mu je, da je Gise poznala njegovo srce. Kremplin se je rad družil s Sinuheom, saj mu je podajal znanje o zdravilstvu. Ob smrti Sinhue prosi Kremplina, naj skrbi za Gise in ga nauči preporoda, to je postopek ohranjanja življenja. Ob napadu sovražnikov se Gise žrtvuje za Kremplina, Kremplin pa se naseli v Ameriki. Nato se zaljubi v Evelin in le njej da eliksir ter jo tako pripelje iz svojega časa. Kremplin s časom spozna Evelinino zlobo in ji tretjič eliksirja ne da. Kremplin s tem dokončno začrta svojih tristo let življenja in zgodba se zaključi v sodobnosti, ko Kremplin pred svojo smrtjo izroči eliksir in navodila Darjanu in mu ob tem prepusti odločitev o večnem življenju.

Kremplin je roman o drugačnosti in ljubezni. Nekateri ga uvrščajo med literaturo za odrasle. Stranske osebe so največkrat odrasli, ki se spopadajo s svojimi problemi. To delo sproža veliko vprašanj, s katerimi se mladostniki še ne znajo spopasti, zato naj bi roman težje brali in razumeli njegovo sporočilo. Delo sodi v mladinsko književnost iz vidika glavnih in stranskih oseb ter po obravnavanih temah: čudežna moč, dogajalni čas je čas princev in princes in avtorica v delu predstavi pomen drugačnosti.

Književni prostor in čas sta v grozljivki zelo pomembna, saj prek njiju bralec začuti primerno napetost v dogajanju. Prostor je določen, v delu *Kremplin* zasledimo grad, čas pa je ciklični, saj gre za prestopanje iz enega časovnega obdobja v drugega. Med branjem prehajamo med obdobjem srednjega veka in današnjim časom.

6.4 Literarno-informativna literatura

6.4.1 Kratka proza

Serijska *Blazno resno ...*

Dela iz serije *Blazno resno ...* so kratka proza, obsegajo pet knjig, v katerih avtorica »na inovativen način s prepletanjem informativnega in umetnostnega besedila mladostnikom podaja nevsiljive rešitve ali vsaj odgovore na pomembna vprašanja v obdobju odraščanja« (Haramija 2009: 113). Gre za realistično serijo, ki posega na informativno področje.

Tema posameznega dela je izražena že v naslovu, vsako delo pa je razdeljeno na več kratkih poglavij, s katerimi avtorica postavi v ospredje posamezne motive. V vseh knjigah iz serije so glavni literarni junaki najstniki, ki se z naslovno temo srečajo v občutljivem obdobju odraščanja. Prisotno je prepletanje pripovedne in izpovedne literarne perspektive. Zgodbe vsebujejo tudi komične elemente, ki blažijo resnost izbrane teme. Motivika je povsod realistična, le v delu *Blazno resno popolni* nastopi iracionalni lik nezemljana. Čeprav gre za obravnavanje pereče problematike odraščanja, je avtoričin izraz humoren, ironičen in celo samoironičen, kar služi kot manj boleča rešitev zagat, v katerih se znajdejo literarni liki. Vseh pet knjig je ob prvi izdaji ilustriral Igor Ribič.

V seriji je vidno prepletanje umetnostnega in poljudnoznanstvenega jezika, s katerim je avtorica lažje pojasnila strokovna dejstva.

Serijska je bila izdana med letoma 1993 in 2000 in zajema knjige *Blazno resno o seksu*, *Blazno resno popolni*, *Blazno resno zadeti*, *Blazno resno slavni* in *Blazno resno o šoli*.

Blazno resno o seksu: knjiga namigov za najstnike (1993)

Prvoosebna pripovedovalka že v uvodnem poglavju pojasni temelj spolne zrelosti, ki ni samo telesna, ampak tudi osebna. To je rdeča nit celotnega dela. Pripovedovalka natančno poudari, da je moč spolnega odnosa skrita v čustveni povezanosti para. V delu se prepletata poučna in literarizirana zgodba. Avtorica kljub poučnosti ne moralizira in kljub pripovedi prvoosebne vsevedne pripovedovalke uporablja tudi prvo osebo množine, saj skuša spolnost predstaviti na splošno, ne pa kot osebno izpoved. Vidna je zgodba s štirimi tipičnimi najstniki: Fredijem, Rožco, Tino in Bibo, starimi dvanajst oziroma trinajst let. Spolno dozorevanje, spoznavanje telesa, hormonske spremembe, zaljubljenost, zmenek, prvi poljub, ljubezen in prvi odnos avtorica prikaže zelo racionalno. Ravno v takšnem vrstnem redu naj bi se stvari tudi odvijale, kajti v nasprotnem primeru bi najstnik padel v travmo. V zgodbi sta predstavljena dva para, ki sta si zelo različna. Fredi in Tina sta privlačna, Rožca in Biba pa nista tako razvita in prijateljema zavidata. Za razliko od Fredija in Tine se Rožca in Biba ukvarjata z zanimivejšimi stvarmi, se ne postavljata in sta uspešna v šoli. Glavni preobrat v zgodbi se zgodi, ko postanejo Fredi in Biba ter Rožca in Tina pari. Posledično pride do prilagajanja, kar povzroči veliko težav. Ob tem se zavemo pomena prve zaljubljenosti, ki ni zadnja in le redko preraste v ljubezen. Avtorica ob tem poudari, da je ljubezen veliko več kot le zaljubljenost. Tako mlademu bralcu poskuša utrditi samozavest, ga nevsiljivo poučiti o skrivnostih odraščanja, čustvih, obnašanju do partnerja in »predstaviti vrednoto ljubezni in spolnosti kot izpolnjenost med dvema čustveno zrelima osebama« (Haramija 2009: 110).

Blazno resno popolni: knjiga namigov za najstniški bonton, uporaben tudi v našem osončju (1995)

Avtorica že v naslovu nakaže na plast realnega in irealnega izbora književnih oseb. Književni liki so Zala in Martin Godnič, starši najstnikov, sorodniki, sošolci ... To so realne osebe, ki živijo v Ljubljani. Prisotna pa sta tudi Feliks in njegov brat Meliks, ki pa sta nezemljana. Zgodba je dvoplastna in ločena s pripovedovalci. Prvoosebna pripovedovalka poda temeljne napotke o lepem vedenju, literarni liki pa podajajo svoj del pripovedi skozi zgledne primere primerne in neprimerne vedenja v določeni situaciji (odnosi do sosedov, starejših, vedenje v kulturnih ustanovah). Lika Feliks in Meliks prikazujeta nasprotje človeških norm na svetu. Uporabljena je prvoosebna izpoved, nekaj pa je tudi mnenj v prvi osebi množine. Pripovedovalka se skozi celotno delo ozira na mladega bralca in ga spodbuja k vzornemu vedenju. Meni, da se veliko mladostnikov sprašuje o pomenu lepega vedenja, drugih pa ne

zanima. Zato jim posreduje nauk, da iz neolikanih otrok zrastejo neolikani odrasli in da pravila lepega vedenja niso zakon, ampak vsak posameznik z lastnim obnašanjem posreduje okolici različna sporočila.

Blazno resno zadeti (1996)

V delu so podana opozorila različnih zasvojenosti in odvisnosti. Delo je dvoplastno, saj je informativni del besedila med celotno serijo v tej knjigi najizrazitejši, literarna zgodba pa poteka na nivoju verjetnostne motivacije med realnimi literarnimi liki. V delu nastopa pisateljica, Žuža kot narkomanka, njeni prijatelji in sosedi. Le v tem delu sta književni kraj in čas točno določena, saj se zgodba začne 27. avgusta in se zaključi v nedeljo ob koncu oktobra. Dogajanje se odvija v večjem slovenskem mestu. Informativni vložki so napisani v poljudnoznanstvenem jeziku. Ob njih se bralec pouči o zgodovini in škodljivosti različnih drog, tobaka, alkohola, odvisnostih in spremenjenem človekovem vedenju kot posledicah zasvojenosti, o problematiki družinskega nasilja. V literarnem delu besedila pa sledimo napeti Žužini zgodbi, ki je odvisnica od drog. Priča smo njenim prekrškom, policijski obravnavi in nevzdržnim razmeram v njeni družini. Ker je oče alkoholik, dekle že od dvanajstega leta beži od doma. V zgodbo so vpletene tudi druge odvisnosti, kot so odvisnost od hrane in televizije. Pisateljica skuša podreti stereotipe o odvisnikih in pokazati, kako enostavno se zdi nekemu, ki (še) ni odvisen, pomagati odvisniku. Avtorica skuša mladostnike odvrniti od kakršnekoli zasvojenosti, saj smo zanje sami odgovorni, in dokaže, da svoj del odgovornosti za zdrav odnos mladega človeka do drog nosijo tudi družina in šola. Družina mora mlademu človeku nuditi varnost, da se lažje znajde v težkih situacijah. Če mu nekdo ponudi drogo, je ne poskusi in se ji zna odreči.

Blazno resno slavni (1998)

Zgodba govori o štirinajstletnem Gregi Kovačiču – Štoflcu, ki po naključju dobi vlogo v filmu. Igranje v filmu mu spremeni življenje. Uživa v lažni slavi, ob tem pa spozna podlost ljudi, ki se mu posmehujejo in ga izkoriščajo. Seznan se s celotnim zakulisnim dogajanjem. Občuti tudi srečne trenutke slave. Spozna, da lahko zelo hitro postaneš tarča posmeha. Zato skuša storiti samomor, vendar ga mama reši. Grego bodrijo pogovori s pomočnikom režiserja Hijacintom, ki je Grego opazil na igrišču in ga povabil k sodelovanju. V zgodbi so vidne detektivske poteze, saj Grega, soigralka Veronika in prijatelj Rok raziskujejo nevšečnosti, ki se dogajajo na snemanju filma (telefonsko ustrahovanje, zastrupljena hrana, prerezane avtomobilske gume). Tako je Veronikin oče (direktor filma), ki je povzročil vse nesreče,

razkrinkan. Razve se, da je vse hudobije počel zaradi zavarovalniške goljufije. Policija direktorja zapre, snemanje filma pa se nadaljuje. Tako spremljamo še en nenapisan scenarij o snemanju filma prek Gregove prvoosebne pripovedi. Grega spozna, da je cena slave velika in da ti spremeni življenje. Čeprav Grega na koncu uspe v svetu filma in reklam ter si pridobi status zvezde, postane v odnosu do drugih ljudi previdnejši. To delo se od drugih del v seriji razlikuje po tem, da v njem ne nastopa pripovedovalka. Prek Gregove prvoosebne izpovedi avtorica podaja filmsko terminologijo in opiše delo filmskih delavcev.

Blazno resno o šoli (2000)

Knjiga razkriva manj prijetne plati šole. Natančno so predstavljeni učenci 6. b razreda izmišljene Osnovne šole Francke Kozamurnik. Gre za povprečen razred z raznolikimi učenci in učitelji. Prvoosebna pripovedovalka predstavi svoj pogled na šolski sistem in pove, da se z leti zaveš, kako pomembna je šola. Vredno se je truditi, saj z učenjem in s sodelovanjem občutiš manj napora in bolečine ter se tako tudi zabavaš. V tem delu je prisotno dvoplastno besedilo, ki se prepleta. Avtorica podaja informacije in svoj odnos do šole skozi prvoosebno izpoved, skozi tretjeosebno pripoved pa namige za lažje obvladanje šolskega vsakdana. Na nivoju literarne zgodbe se šolski vsakdan odvija z opisi realnih konfliktov in radosti. Učenci 6. b razreda so karakterno zelo različni. Glavna književna junakinja je Neža, ki okusi odnose s sošolci in učitelji. Literarni liki so tudi polarizirani; razredničarka je zelo pozitiven lik, medtem ko je učitelj zgodovine z imenom Kiler njeno pravo nasprotje. Ne gre za črno-belo slikanje oseb, saj se ob razvoju zgodbe kažejo posameznikove raznolike lastnosti. Tako na primer Neža v zelo agresivnem sošolcu Žanetu sprevidi tudi njegovo svetlo plat. Ker se v razredu dogajajo vsakdanji problemi, s katerimi se srečujejo vsi učenci v višjih razredih osnovne šole, prikaže to delo tudi pozitivnejše razplete dogajanja. Vidni so problemi izločenosti iz skupine, nečimrnost sošolcev, neopravičeno izostajanje od pouka, goljufanje, medvrstniško nasilje, nepravilno reagiranje učitelja, kazni ... Avtorica prikaže, da se v vsaki šoli dogajajo podobne stvari in problemi. Zavedati se moramo, da se ob tem med sošolci razvija pravo prijateljstvo in posebna vez, ki je še dolga leta ni mogoče pretrgati.

6.4.2 Priročnik

Fonton (1998)

Skozi iracionalno pripoved se v *Fontonu* odvija pripoved med glavnim literarnim likom Janom in fantastičnim likom Televilo, ki jo lahko vidi le Jan. Jan je najstnik, Televila pa telefonska vila, ki Janu pomaga pri učenju pravilnega telefoniranja. Delo se deli na realni in irealni del. V realnem delu gre za Janovo zaljubljenost v Mojco, s katero postaneta par. Ker se irealni del preplete z realnim, se tudi celotna zgodba konča pozitivno. Televila uči Jana kulturne telefonske komunikacije, vljudnosti in jasnega sporočanja.

Fonton je informativna kratka fantastična pripoved, nekakšen priročnik, ki ima podnaslov *Priročnik telefoniranja za mularijo*. V devetih poglavjih gre za opise primerne vedenja po telefonu. Na koncu vsakega poglavja avtorica pravila povzame še v pesniški obliki. Ilustracije je v knjigi prispeval Bojan Jurc.

7 Združitev analiz prebranih del

Tabela 1: Združitev analiz

Naslov literarnega dela	Otroška ali mladinska literatura	Vrstna oznaka	Žanrska oznaka	Tabu tema	Resničnostna ali fiktivna proza
Zbirka <i>Anica</i>	Otroška literatura	Kratka proza	Krajša realistična pripoved	Teme strahu, smrti in medvrstniškega nasilja	Resničnostna proza
<i>Kakšne barve je svet</i>	Otroška literatura	Slikanica	Fantastična pripoved	Tema drugačnosti	Fiktivna proza
<i>Kokoš velikanka</i>	Otroška literatura	Slikanica	Fantastična pripoved		Fiktivna proza
<i>Čudež v operi</i>	Otroška literatura	Slikanica	Literarno-informativna pravljica		Fiktivna proza
<i>Pod milim nebom</i>	Mladinska literatura	Roman	Avanturistični mladinski roman ⁵	Beg od doma in upornišvo	Resničnostna proza
<i>Hči lune</i>	Mladinska literatura	Roman	Ljubezenski mladinski roman	Droge, alkohol in posvojitev	Resničnostna in fiktivna proza
<i>Lažniva Suzi</i>	Mladinska literatura	Roman	Socialno-psihološki mladinski roman	Alkohol v družini, socialna beda, izguba nedolžnosti, poskus samomora	Resničnostna proza

⁵ Žanrski sinkretizem.

<i>Sama doma</i>	Mladinska literatura	Kratka proza	Avanturistična proza in kriminalka ⁶	Poskus samomora	Resničnostna proza
<i>Kremplin</i>	Mladinska literatura	Roman	Fantastična proza in grozljivka ⁷	Tema drugačnosti	Fiktivna proza
Serija <i>Blazno resno</i> ...	Mladinska literatura	Kratka proza	Literarno-informativna literatura	Spolnost, lepo vedenje, zasvojenost ...	Resničnostna in fiktivna proza
<i>Fonton</i>	Mladinska literatura	Priročnik	Literarno-informativna literatura		Fiktivna proza

Vir: Lasten prikaz

Prek analiz vseh otroških in mladinskih proznih del sem prišla do naslednjih ugotovitev:

- Otroška prozna dela

Zbirka *Anica* sodi k otroškim mladinskim delom, v žanr krajših realističnih pripovedi. Gre za resničnostno kratko prozo. V treh knjigah je zaslediti omembo tabu tem. V delu *Anica in grozovitež* je prisotna tema strahu, v delu *Anica in zajček* je predstavljena tema smrti, v delu *Anica in velike skrbi* pa zasledimo medvrstniško nasilje. Avtorica na tenkočuten način otrokom približa resnejše teme tako, da jih otrok razume.

Zbirka *Anica* po Marjani Kobe sodi v prvi model literarnega besedila, saj so ta besedila namenjena otrokom do devetega leta starosti, v seriji pa so prisotni opisi življenja iz predšolske dobe. Prizorišče je uokvirjeno v družinski krog, tema zgodb pa je povezana s pozitivnimi in z negativnimi otrokovimi izkušnjami iz vsakdanjega življenja. Glede na delitev realistične proze po Igorju Saksidi uvrščamo serijo zgodb o Anici v pripoved s človeškimi osebami.

⁶ Žanrski sinkretizem.

⁷ Žanrski sinkretizem.

Slikanici *Kakšne barve je svet* in *Kokoš velikanka* glede na žanr sodita med fantastične pripovedi. Za delo *Kakšne barve je svet* ne moremo trditi, da govori o tabu temi, saj se avtorica le dotakne teme drugačnosti. V delu *Kokoš velikanka* prav tako ni prisotnih tabu tem. V obeh knjigah gre za fiktivno prozo, v njih pa nastopajo živali kot glavni literarni liki.

Čudež v operi je slikanica, ki bi jo žanrsko lahko uokvirili med literarno-informativne pravljice, saj vsebuje razlago opere in dogajanja v njej. V tem delu ni tabu tem, saj gre zgolj za poučno besedilo. V njem nastopajo živalski in človeški literarni liki, zato gre za fiktivno prozo.

- Mladinska prozna dela

Roman *Pod milim nebom* je glede na žanr avanturistični mladinski roman, saj se glavna junakinja najstnica s prijateljico poda na avanturo. Zgodba vsebuje nerešljivo-rešljiv problem, ki se ob koncu zgodbe izteče srečno. Gre za resničnostno prozo, v delu pa zasledimo le nekaj približkov tabu temam, kot so beg od doma in uporništvu, ampak ne moremo trditi, da gre za prave tabu teme. V romanu je opaziti žanrski sinkretizem, saj se glede na trditve Lilijane Burcar nekoliko razlikuje od ostalih pustolovskih romanov. V njem lahko zasledimo ženske like kot glavne literarne like, primesi kriminalne pripovedi (beg od doma preraste v beg pred policijo), veliko je romantičnosti in opazna je tudi robinzonada (preživetje v opuščeni vasic).

V romanu *Hči lune* je prisoten žanr ljubezenskega mladinskega romana. V ospredju je tema ljubezni, ki glavni literarni junakinji predstavlja bistvo življenja. Najstnica se spopada s zavrnitvijo, na koncu zgodbe pa jo v ljubezni doleti sreča. Gre za resničnostno in fiktivno prozo, saj sta v delu prisotni dve vzporedni zgodbi, realistična in sanjska. V romanu je mogoče zaslediti tudi temo posvojitve.

Literarno delo *Lažniva Suzi* sodi med socialno-psihološke mladinske romane in je dekliški roman, v katerem je glavni literarni lik odraščajoča najstnica, ki se mora spopadati s seboj in okolico. V romanu so prisotne tabu teme: alkoholizem v družini, socialna beda, izguba nedolžnosti in poskus samomora. Gre za resničnostno prozo in pripoved s človeškimi osebami.

Glede na delitev realistične mladinske proze Marjane Kobe sodijo vsi trije predstavljeni romani v tretji model, saj glavna literarna junakinja prerašča svoje osnovnošolsko obdobje in vstopa v svet odraslih. Ob tem na boleč način odkriva spoznanja in lastno podobo, ki jo na koncu izoblikujejo v odraslo osebo.

Sama doma je kratka proza, ki bi jo glede na žanr lahko uvrstili med avanturistično prozo. Prisoten je tudi žanrski sinkretizem, kajti zgodbo bi lahko označili kot kriminalko. V delu je mogoče zaslediti tabu temo, saj gre za opise poskusa samomora. Delo je resničnostna proza s človeškimi osebami.

Prav tako kot v vseh zgoraj navedenih romanih je tudi v tem zaslediti čas odraščanja glavne literarne junakinje, v katerem se mora znajti in nato odrasti.

Roman *Kremplin* sodi v znanstvenofantastično prozo, vendar je tudi v njem prisoten žanrski sinkretizem, saj ga lahko označimo tudi kot grozljivko. V romanu je prikazana drugačnost, vendar zato še ne moremo govoriti o ubeseditvi tabu tem. Delo je fiktivna proza.

Serijski knjig *Blazno resno ...* je kratka proza, ki bi jo lahko umestili med literarno-informativno literaturo. Avtorica razkriva vse predsodke in skrivnosti, tako da gre v seriji za približek tabu temam. V *Blazno resno zadeti* sta vidni tabu temi odvisnost in droge. Serija je resničnostna proza, le v delu *Blazno resno popolni* je zaznati fiktivno prozo, saj nastopata tudi nezemljana.

Fonton je priročnik, ki ga prav tako lahko glede na žanr umestimo v literarno-informativno literaturo. Delo je informativna kratka fiktivna pripoved, saj gre za opise in nasvete za pravilno vedenje med telefoniranjem.

Serijski *Blazno resno ...* in *Fonton* sodita v poučno literaturo, kajti glavni avtoričin namen je mladostnike poučiti o določeni temi. Neznane besede jasno in nazorno razloži in opiše.

Desa Muck v svoji otroški in mladinski prozi uporablja različne žanre, s katerimi se približa vsakemu tipu bralca posebej. Njena dela lahko okvirno uvrstimo med določene žanre, vendar je v večini del prisoten žanrski sinkretizem. Avtorica žanre presega in jim ne sledi točno.

Glede ubesedovanja tabu tem je avtorica zopet previdna, saj kljub temu, da v nekaterih delih podira stereotipe in o njih jasno spregovori, ni v vseh delih mogoče zaslediti detabuiziranja

določenih tem. V večini del gre le za približke tabu temam, saj ne moremo za vsak pobeg od doma in upodobitvijo uporništva govoriti o tabu temah. Najbolj očitno avtorica tabu teme uporablja v otroški kratki prozi, v seriji *Anica*, v mladinski prozi pa je ubeseditev tabu teme opazna v romanu *Lažniva Suzi*. V seriji *Blazno resno ...* avtorica predstavi določene stereotipe in vse dogodke, ki jih opisuje, razlaga in pojasnjuje. Pisateljica v vsakem delu poda glavno idejo, ki jo bralec takoj razbere, zato lahko trdim, da je vsa njena otroška in mladinska proza poučna in primerna za podrobno obdelavo v šolah. Desa Muck v večini analiziranih del za razelektritev situacije uporablja humor. Služi ji kot pripovedni postopek, s katerim popestri dogajanje in bralca še bolj pritegne k branju.

Prek analize otroških in mladinskih proznih del Dese Muck sem prišla do ugotovitve, da večina del vsebuje sledi tabu tem, le za nekaj posameznih del lahko trdim, da gre za njihovo neposredno ubesedovanje. S pomočjo analize razvoja tabu tem v slovenski realistični mladinski prozi sem prišla do zaključka, da se avtorica ne zgleduje po predhodnikih, ampak piše na svojevrsten način, saj uporablja lastne pristope in razlage tabu tem. Začetniki tabujske tematike so s svojimi deli postavili mejnike v zgodovini razvoja tabujev. Za Deso Muck tega ne moremo trditi, saj v njenih besedilih ni prisotnih novih principov in načinov ubesedovanja tabu tem. Pri njej gre za svojevrsten način pisanja in razlage ter približevanje tabu tem otrokom in mladostnikom.

8 Sklep

V današnjem času je mladostniški življenjski slog zapolnjen z računalniki, mobilnimi telefoni, s televizijo in z vso moderno tehnologijo, ki potiska literaturo in umirjen način življenja v pozabo. Na vsakem koraku različni ponudniki in oglaševalci predvsem mladim obljublajo lahko življenje in jim posredujejo načine, kako na čim lažji način končati šolanje in zaživeti brez pritiska družine in okolice.

Tako tradicionalna identiteta poslušnega, vzgojenega in spoštljivega mladostnika propada, saj v ospredje silijo spremembe, ki mladostnika izoblikujejo v upornika. Ta je postavljen pred tisoče vprašanj, na katera ne najde odgovora. Avtorji se teh problemov zavedajo in ubesedujejo tabu teme, saj z detabuiziranjem privabljajo mladino k prebiranju literature. V večini literarnih del lahko mlad bralec razbere odgovore na mnoga težka vprašanja, ki si jih je dolgo časa zastavljal, in usmeritev pri spopadanju s pastmi življenja. Meta Kordigel pravi: »Srečevanje z mladinsko literaturo pomeni za (mladega) bralca priložnost za (intenzivnejše) osebnostno (tudi etično) zorenje« (Kordigel 1997: 22). Pomembno je, da literatura ne dolgočasi, ampak ponudi več: pojasnjuje, pomaga odpravljati tabu teme in spodbuja k razmišljanju.

V diplomski nalogi sem predstavila celoten opus Dese Muck za otroke in mladino. Z določanjem žanrov teh del sem prišla do ugotovitve, da avtorica z uporabo vsakega izmed žanrov ponudi mladini literaturo, ki pritegne. Vsak bralec ima izoblikovan svojevrsten okus za literaturo in Dese Muck s pisanjem fantastičnih pripovedi, avanturističnih, ljubezenskih, socialno-psiholoških romanov, kriminalk ter informativne literature mladim ponuja širok spekter za različno zahtevne bralce. Prav tako je tudi v opusu za otroke izredno raznolika, saj z resničnostno in fiktivno prozo ponudi mladim bralcem različne teme, s katerimi moramo soočiti vsakega otroka. Odrasli so namreč še vedno tisti, ki določajo, katera knjiga je za njihovega otroka primerna in katera ne. Knjige naj bi izoblikovale otrokov pogled na svet.

Prav tako je Dese Muck v svojih otroških in mladinskih proznih delih raznolika tudi z ubeseditvijo tabu tem. Dejstvo je, da je potrebno o tabu temah spregovoriti na glas, tudi že z majhnim otrokom, saj kot pravi Polonca Kovač:

»Ni teme, ki bi jo morali otrokom zamolčati, prav tako ni medija, ki bi ga morali prepovedati. Otroci so tako kot odrasli izpostavljeni najrazličnejšim življenjskim preizkušnjam, /.../ so pa neskončno bolj ranljivi in dojemljivi za vse vtise in razpolagajo z manj informacijami in izkušnjami. So manj kritični, psihosocialno zreli in bolj izpostavljeni zunanji vplivom. /.../ Obvarovati jih moramo le pred poplavo 'praznih školjčnih lupin'« (Kovač 1998: 78).

Menim, da je treba z otrokom spregovoriti na njemu prijeten in razumljiv način. Ob tem so nam v pomoč knjige, v katerih avtorji razložijo določeno tematiko. Pomembno pa je, da se po prebrani knjigi z otrokom poglobimo v obravnavano temo in mu pojasnimo, česar ni dobro razumel. Otrok prek slikanic lažje razume problem in nato še lažje izrazi svoja čustva in mnenje, sploh če bo nekoč postavljen v podobno situacijo kot je bil književni junak. Prebiranje slikanic in kratke proze otrokom omogoča dober način komunikacije, sproščanje napetosti, izražanje čustev, estetsko doživljanje literature in prikrito vzgojo. Taka literatura je staršem in vzgojiteljem v oporo pri podajanju naukov, vzgoji, razlagi in soočanju s tabu temami.

Desa Muck se pri ustvarjanju ne drži le enega žanra, temveč jih presega. Pri večini del je prisoten žanrski sinkretizem, kar pa ne pomeni nič slabega, saj mešanje žanrov ponudi še večji spekter novih informacij, dogodkov in izkušenj. Poleg tega pisateljica previdno ubeseduje tudi tabu teme. Za njen opus namreč ne moremo trditi, da je prežet s tabu temami, vendar kljub podiranju stereotipov ni mogoče v vseh delih zaslediti detabuiziranja temačnih tem. Takim temam se največkrat le približa in jih opremi z različnimi nauki pri otroških delih ter s ponujenimi spoznanji o določenih težavah pri mladinski književnosti. Pomembne so glavne niti v vseh delih, saj so zgodbe izredno poučne in zanimive. Ob tem je zanimiva tudi uporaba humorja, s katerim avtorica težje situacije nekoliko omili.

Z analizo pripovednih prvin, protagonistov, književnega prostora in časa ter fokalizacije, sem skušala potrditi vse teze in dejstva o pojmovanje otroka in mladostnika, ki je predstavljeno predvsem realno. Gre namreč za otroka, ki je postavljen v realni svet in mu nič ne zastira pogleda. Ni olepševanj, saj se mora naučiti spopasti se z življenjem in odrasti v razumnega mladostnika. Tudi mladostnik je del sveta, ki ga razume in ga sprejema takega, kot je. Kljub temu postane kritičen in lahko pravilno vrednoti določene odločitve. Zaveda se vseh pasti, vendar mu ob strani stojijo starši in učitelji, ki ga ne le obvarujejo pred zlom, temveč mu nakažejo prave pristope, da se lahko sam najbolje znajde v različnih situacijah. Poleg staršev in učiteljev so otrokom in mladostnikom v pomoč in vzor poučne knjige, v katerih se lahko poistoveti z literarnim junakom.

Desa Muck se ne zgleduje po predhodnikih, ki so ubesedovali tabu teme v preteklosti. Piše na svojevrsten način in zaradi tega je tako priljubljena. Ne izumlja novih načinov ubesedovanja, ampak le sledi svojim prepričanjem in razlagam, ki jih otroci in mladostniki razumejo in z veseljem prebirajo. Avtorica tudi sama poudarja pomen svojega pisanja: »Če pišem o svetu, pišem o njem tako, kakor ga sama vidim, in ne tako, kot si domišljam, da ga vidijo otroci.

Dejstvo je, da se odrasli pred otroki pretvarjamo. Sliši se tako, kakor da bi se jim dobrikali, v bistvu pa želimo pred njimi skriti svoje napake« (Saksida 1998: 111).

Tako se je po dolгих stoletjih neusmiljenih pedagoških načinov zatiranja otrok s palico za otroke pričelo obdobje novega sveta in upanja, saj današnja literarna produkcija skrbi, da otroci in mladostniki občutijo in izvedo prek glasbe, knjig in filmov vse, kar morajo vedeti o realnem svetu. Literatura je prilagojena spoznavnim možnostim otroka in dejstvo je, da se otroška spoznanja širijo. Kar je bilo nekoč za odrasle, je danes tudi za otroke.

Z obravnavo in analizo prebranih literarnih del sem prišla do spoznanja, da Desa Muck brez velikih naukov zaključuje svoja mladinska dela v preprostosti in temeljni resnici. Hkrati pa dokaže, da humor in življenjska energija mladosti premagata vse slabo. Na enak način ustvarja tudi otroško prozo in ob tem otrokom ponuja zaklad, s pomočjo katerega se bodo lažje znašli v realnem svetu.

9 Viri in literatura

Bešak, A. (2003). *Žanri v slovenski daljši prozi*. V Hladnik, M. in Kocijan, G. (ur.) *Slovenski roman*. Ljubljana: Obdobja 21, str. 151–160.

Blažič, M. (2006). *Kratka pripovedna proza v slikaniški obliki pri pouku književnosti*. V Novak Popov, I. (ur.) *Slovenska kratka pripovedna proza*. Ljubljana: Obdobja 23, str. 667–676.

Blažič, M. (2003). *Slovenska realistična in fantastična pripoved pri pouku književnosti v osnovni šoli*. V Hladnik, M. in Kocijan, G. (ur.) *Slovenski roman*. Ljubljana: Obdobja 21, str. 663–668.

Blažič, M. (1994). *Trivialnost in kreativno pisanje*. *Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti in književne vzgoje*, Letn. 21., št. 37, str. 94–106.

Bogataj Gradišnik, K. (1991). *Grozljiv roman*. *Literarni leksikon*, št. 38. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Burcar, L. (1999). *Pod milim nebom pustolovskega romana – dekliški liki in njihovo nelagodje*. *Otrok in knjiga*, Letn. 26, št. 48, str. 26–36.

Cerar, V. (1997). *Veselje do branja in konec otroštva*. *Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti in književne vzgoje*, Letn. 24, št. 44, str. 94–97.

Golob, B. (1995). *Do zvezd in nazaj: srečanja z mladinskimi pisatelji*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Haramija, D. (2005). *Književni liki v slovenskem mladinskem realističnem romanu*. *Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti in književne vzgoje*, Letn. 32, št. 62, str. 38–42.

Haramija, D. (2009). *Sedem pisav. Opusi sedmih sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev*. Mariborska knjižnica, revija Otrok in knjiga. Maribor: Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru, str. 96–178.

Haramija, D. (2006). *Sodobna slovenska mladinska proza*. Zbornik slavističnega društva Slovenije 17, slovenski slavistični kongres. *Preseganje meje*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, str. 281–294.

Haramija, D. (2003). *Žanri slovenskega mladinskega realističnega romana*. V Hladnik, M. in Kocijan, G. (ur.) *Slovenski roman*. Ljubljana: Obdobja 21, str. 171–180.

Hladnik, M. (1990). *Pisanje kot popoldanska obrt ali napake slovenskega žanrskega pisanja*. V Andrej Blatnik (ur.) *Šola kreativnega pisanja*. Ljubljana: Alpeh, str. 125–136.

Hladnik, M. (1983). *Trivialna literatura*. Literarni leksikon, št. 21. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Irgolič, S. (2009). *Serija Anica pisateljice Dese Muck*: diplomsko delo. Maribor.

Kmecl, M. (1996). *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Mihelač in Nešović.

Kobe, M. (1987). *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kodrič, M. (2006). *Naratološki vidik kratke in še krajše zgodbe*. V Novak Popov, I. (ur.) *Slovenska kratka pripovedna proza*. Ljubljana: Obdobja 23, str. 349–359.

Kordigel, M. (1997). *Mladinska literatura v šoli ali je mogoče s pomočjo mladinske literature vzgajati, ne da bi jo pri tem naredili bolno?* Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti in književne vzgoje, Letn. 24, št. 43, str. 13–23.

Kos, J. (2001). *Literarna teorija*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Kovač, P. (1998). *Ali obstajajo teme, ki jih je treba otrokom zamolčati*. Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti in književne vzgoje, Letn. 25, št. 46, str. 76–78.

Lah, A. (1997). *Mali pregled lahke književnosti*. Ljubljana: Založba Rokus.

Lavrenčič, D. (2000). *Tabuji v slovenski mladinski prozi*: magistrsko delo. Ljubljana.

Lavrenčič, D. (1999). *Žanrskost mladinske književnosti*. *Otrok in knjiga*: revija za vprašanja mladinske književnosti in književne vzgoje, Letn. 26, št. 47, str. 32–40.

Marjanovič Umek, L. in M. Zupančič (2004). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Založba Rokus.

Muck, D. (2001). *Anica in grozovitež*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2002). *Anica in Jakob*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2001). *Anica in materinski dan*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2004). *Anica in počitnice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2005). *Anica in prva ljubezen*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2007). *Anica in skrivnostna maska*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2002). *Anica in športni dan*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2004). *Anica in velika skrivnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2003). *Anica in velike skrbi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2001). *Anica in zajček*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (1995). *Blazno resno popolni: knjiga namigov za najstnike*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (1993). *Blazno resno o seksu: knjiga namigov za najstnike*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2000). *Blazno resno o šoli*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (1998). *Blazno resno slavni*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (1996). *Blazno resno zadeti*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2001). *Čudež v operi*. Ljubljana: Rokus.

Muck, D. (1995). *Hči lune*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (2002). *Kakšne barve je svet*. Celovec: Mohorjeva založba.

Muck, D. (2007). *Kokoš velikanka/The giant hen*. Ljubljana: Sodobnost Internacional.

Muck, D. (1996). *Kremlin*. Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva založba.

Muck, D. (1997). *Lažniva Suzi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Muck, D. (1993). *Pod milim nebom*. Celovec: Mohorjeva založba.

Muck, D. (2001). *Sama doma*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Nikolajeva, M. (2003). *Verbalno in vizualno: slikanica kot medij*. *Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti in književne vzgoje*, Letn. 30, št. 58, str. 5–26.

Pregelj, B. (2005). *Nekatere značilnejše medbesedilne povezave slovenske postmoderne literature*. *Jezik in slovstvo*, Letn. 50, št. 2, str. 89–104.

Pregelj, B. (2004). *Še o žanrih: pogostejši trivialni žanri v luči slovenske postmoderne*. *Slavistična revija*, Letn. 52, št. 4, str. 433–446.

Pregelj, B. (2006). *Trivialno v luči refleksije o postmodernizmu z nekaterimi primeri slovenske fantastične ter zgodovinske kratke proze*. Jezik in slovstvo, Letn. 51, št. 1, str. 3–16.

Saksida, I. (2001). *Mladinska književnost*. V Pogačnik, J. idr. *Slovenska književnost 3*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, str. 404–468.

Saksida, I. (1998). *Petdeset zlatnikov*. Ljubljana: Učila, str. 110–113.

Štuhec, M. (2000). *Naratologija: med teorijo in prakso*. Ljubljana: Študentska založba.

Zorn, A. (1995). *Otroška literatura in mladinska književnost*. *Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti in književne vzgoje*, Letn. 22, št. 39/40, str. 5–12.

(1994). *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

<http://www.bruslov.net/wp-content/uploads/desamuck.pdf> (10. 06. 2011)

http://www.sigledal.org/geslo/Desa_Muck (10. 06. 2011)

http://www.dogaja.se/znani-slovenci/20885/desa_muck/ (10. 06. 2011)

<http://www.rtv slo.si/kultura/film/desina-anica-se-seli-na-tv-zaslone/156863> (10. 06. 2011)

http://www.sanje.si/knj_avtorji.php?avtorId=159 (10. 06. 2011)

<http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2009092305471015>
(10.06.2011)

<http://www.vecernica.si/v1/default.aspx> (10. 06. 2011)